

Kapitel 1 – Pinngortitaq

pilersaarusiormut atatillugu

avatangiisinik nalilersuinerup

nalunaarusiornerat

(SMV 2007 nalunaarusiaq – KN)

Kikkunnut tamanut tusarniaaneq
10. december 2007-imiit
15. januar 2008-mut

Alumiiniumik projekteqarnermut atatillugu
Namminersornerullutik Oqartussat
SMV pillugu
suleqatigiissitaannit suliarineqartoq

Versioni: 9. december 2007

Namminersornerullutik Oqartussat
Nuuk, 10. december 2007

Imarisat allattorsimaffiat

1.0 Eqikkarnera	3
1.1 Aallaqqaasiut	3
1.2 Periaaseq	4
1.3 Inerniliineq	4
1.4 Misissuinerit suli alla	6
2.0 Najoqqutassat	8
3.0 Periaaseq	9
4.0 Najoqqutat eqqartornerat	13
4.1 Naasoqarneq	13
4.2 nunami uumasut miluumasut	17
4.3 Immami uumasut miluumasut	25
4.4 Timmissat nunamut imermullu (tarajuunngitsumut) attaveqartut ...	26
4.5 Immap timmiai	28
4.6 Aalisakkat	41
5.0 Inerniliineq	44

Kapitel 1 – Pinngortitaq

1.0 Eqikkarnera

1.1 Aallaqqaasiut

Kapitali manna killiffimmik nalunaarusiamik allaqqitassiaagallartumik DMU-p aamma GN-ip maanna suliarisaannik tunngaveqarpoq. Killiffimmik nalunaarusiaq pilersaarutit malillugit april 2008-mi naammassineqassaaq. Tamanna pissutigalugu DMU/GN-imit killiffimmik nalunaarusiaq inaarutaasoq allaqqitassiaagallartumit kapitalip matuma tunngavigisaanit allannguuteqarsinnaanera sillimaffigineqassaaq.

DMU/GN-imit killiffimmik nalunaarusiap anguniagai pingaarnertit tassaapput nunap ilaani SMV-p sammisaata iluaniittumi pinngortitap pissusaanik aamma pinngortitap pisuussutaanik atuisarneq pillugu ilisimasat piusut katersorlugillu nalilersorniarlugit. Timmissanilli misissuinerit marluk (toornaviarsuit aamma nerlerit) 2007-ip aasaanerani nalunaarusiap suliarineqarneranut atatillugu ingerlanneqarsimapput.

Killiffimmik nalunaarusiap SMV-imit misissuiffigineqartup nunap ilaata naasoqarnera uumasooqarneralu nassuiarpaa kiisalu pinngortitap pisuussutaanik atuineq piniarneq, aalisarneq takornariaqarnerlu aqutitigalugit. Nalunaarusiami aallaavigineqartut tassaapput:

- Artit piniarnermut aalisarnermullu pingaaruteqartut
- Artit nungoratarsinnaasut
- Artit nunanit tamalaanit pingaartinneqartut/alaatsinaanneqartut

Nunap assingi siaruarfinnik/pisuussutinik atuinernik pingaarnernik takutitsisut suliarineqarsimapput. Malugineqassaaq kisitsisit tunngavigineqartut piffissakkut siammarsimangaatsiartarmata, taamaattumillu nunaminertat ilai allat pingaaruteqassallutik paarlattuanilluunniit nunaminertat ilai siornatigut pingaaruteqarsimasut maanna taamaakkunnaartut.

Artit ataasiakkaat pillugit artip Kalaallit Nunaanni taamaattoqarfeqarneranut SMV-mik misissuiffigineqartup qanoq pingaaruteqartiginera nalilersorneqarsimavoq, kiisalu aamma artip misissuinermit sunnerneqaratarsinnaanera. Tamatuma saniatigut sutigut ilisimasat amigaatigineqarnersut kiisalu misissuinerit amerlanerusut ingerlanneqartariaqarnersut uparuartorneqarput.

Arterpaaluit sukumiinerusumik nassuiarneqanngillat. Ilaatigut tassaapput arterpaaluit nunap ilaani tassani nalinginnaasumik takussaasut, soorlu ass. terianniaq ukalerlu, amerlassutsimikkut misissuinermit sunnerneqarnissaat ilimananngitsutut isumaqarfigineqarluni. Taamaattorli nalunarpoq piffinni aalajangersimasuni artinik naasunik uumasunilluulnniit ilisimaneqanngitsunik peqarnersoq sunnertinneqarsinnaasunik. Tamanna sukumiinerusumik misissorneqartariaqarpoq.

DMU og GN's statusrapport vil blive tilgængelig, når den foreligger.

1.2 Periaaseq

Artit ataasiakkaat tamarmik kapitalimi matumani pineqartut pillugit pissutsit assigiinngitsut taakkartorneqarlutillu nalilersorneqarput. Nalilersuinerit taakku matrixinut marlunnut eqikkarneqarput. Ataaseq aallaqqaataaniit suliarinerani sunniutaasunut ataaserlu ingerlanneqarnerani sunniutaasunut.

Artit ataasiakkaat pillugit pissutsit uku suliarineqarput:

- Nalunaarsukkat pitsaassusiat
- Sunniut, sunniutit qanoq ittorpiaat naleqqussorineqarpat
- Sunniummot pequtaasoq (soorlu aatsiterivimmik erngulluunniit nukinganik pilersitsineq)
- Pingaassuseq, pingaassuseq tassaalluni sunniut pineqartoq artimut tunngatillugu
- Listemi aappaluttumi immikkoortoq
- Ajoqusiissutinik millisaaniarnerit
- Piffissaq akornusersuinaveersaarfissaq
- Misissuinerit sulii allat

1.3 Inerniliineq

Aatsiteriviup inissinneqarnera kommunini tamani annertuumik sunniisussaavoq. Taamaattorli sunniutit amerlanersaat millisarneqarsinnaapput ajoqusiissutinik millisaaniarnikkut. Millisaaniarnerilli ilai sioqutsisumik misissueqqaarfiusariaqarput, taamaappoq ingammik piffinni aalajangersimasuni piffinni aalajangersimasuni suliaqarnaveersaarfiusussani, soorlu tuttu piaqqiorfiini aamma kalaallit nerlerata isasarfiini. Misissuinerit innersuussutaasut aammalumi ajoqusiissutinik millisaaniarnerit matriximi nalunaarneqarsimapput **ilannugsaq 1 aamma 2**-mi. Immikkoortumi tullermi kommunit pingasut tamarmik ataasiakkaarlugit pissutsit aatsiteriviup inissinneqarnissaanut tunngatillugu pinngortitap tungaaniit isigalugusooq immikkoortut pingaaruteqarnerpaasussatut nalilerneqartut erseqqissarneqassapput. Pissutsit taakku matriximi qasertunngorlugit erseqqissarneqarsimapput.

Sisimiut

Kalaallit nerlerat aamma Canadap nerlera, Kalaallit Nunaata kitaa kalaallit nerlerata piaqqiorfituaraa, taamaammallu Kalaallit Nunaat arti taanna pillugu immikkorluinnaq akisussaaffeqarpoq. Kangerlussuup avanna kalaallit nerleranut Candallu nerleranut ataatsimut oqaatigalugu pingaarpoq. Taamaattumik nunap immikkoortuata tamatumap artinut taakkununga marlunnut immikkut pingaaruteqassusia iluaqutigineqassusialu nalunaarsorneqartariaqarpoq, uninngaartarfinni isasarfinnilu piffissani tulluurtuni suliaqarneq pinaveersaaqqullugu.

Tuttu, Itillerup Sisimiullu akornat tuttunut pingaaruteqarpoq. Nunap immikkoortua tamanna aqquसारलुगु Sisimiunut kabelit aqquataannik pilersuineq piffiup tamatumap nunallu timaata akornanni ingerlaartarnerit sunnersinnaavaa. Piffimmi aqquuserniortoqarpat tamanna aamma annerusumik akornusersuinermik piniarnerullu annertusineranik kinguneqassaaq, piffimmut pitsaanerusumik pisinnaanerup kingunerisaanik.

Naasut qaqtigoortut, Akullerup qinnguatiqut kabelit aqquataannik pilersitsineq, tassani Sisimiuniit Tasersiamut (7e) kabelit aqquutissaat naasut artit arlaqartut naasarfiit aqqusaartussaagamigit, SMV-millu misissuiffiusoq Kalaallit Nunaanni artit taakku peqarfiunerannut pingaartuummat, mumisinneqarsinnaanngitsumik aseruinermik nassataqarsinnaavoq. Tamannali ajornanaarpallaarnagu qaangerneqarsinnaavoq piffimmi naasut qaqtigoortut nalunaarsornerisigut, taakku avaqqullugit kabelit aqquutissaat inissinneqarsinnaaniassammat.

Maniitsoq

Appa aamma taateraag, Sineriak sinerlugu kabelit aqquataat inissinneqartillugit appat taateraallu piaqqiorfiit saneqquttussaavaat, taakkulu tamarmik Kalaallit Nunaanni kinguariartortuullutik. Ingammik kabelit aqquataasa pilersinneqarneranni piaqqiorfiit akornusersorneqarnissaat aarleqqutigineqarsinnaavoq. Taamaattumik piaqqiorfiit eqqaanni akornusersuinerit, soorlu helikopterinik timminerit umiarsuillu angallannerat, piaqqiorfiup nalaani pinaveersaartariaqarpoq.

Nuuk

Tuttu, Akia kiisalu Nuup kangerluata avannaani Narsarsuaq tassaapput tuttoqarfiit pingaarnersat. Nuup tungaanut kabelit aqquataannik pilersitsineq neriniartarfiit pingaartut taakkua sunnertussaavai isorartussuseq tamakingajallugu. Taassuma saniatigut Akiani aatsiterivimmik pilersitsineq

illoqarfimmut qanikannertussaavoq tamannalu akornusersuinerunermik nassataqassaaq aatsiterivimmut tunngassuteqartunik suliaqarnerit kingunerisaannik kiisalu aamma piffimmi asimiinnerulernerup kingunerisaanik piniariarnerulernermik.

Ukiup ingerlanerani kalaallit tuttuusa ingerlaarfiviit atuartarneraat ilisimasaqarfigineqanngilaq. Aatsiterivik Nuup Sisimiulluunniit eqqaani inissineqassappat tamanna sukumiinerusumik misissortariaqarpoq. Taassuma saniatigut tuttu qanoq qisuariarnerat pillugu, soorlu nunap immikkoortuatigoortunut kabelit aqquataannut, misissuinerit ataqatigiissillugit aqqissuussat aamma toqqaannartut amigaatigineqarput. Tuttoqarfiit pingaarnersat aqquatilugit kabelit aqquataannik pilersuisoqassappat misissuinerit taamaattut ingerlanneqartariaqarput. Ingerlaarfiit sunnerneqarnerat millisarneqarsinnaavoq aqqutit nerukitsut assernaveersaarnersigut suliallu piffissanut tuttukinnerpaaffiusunut inissinnerisigut.

1.4 Misissuinerit sulii allat

Artit suliarineqartut ilaasa nalunaarsuutaat tunngavigineqartut annikimmata DMU/ GN misissuinerit sulii allanut suliarineqartariaqartunut siunnersuuteqarsimavoq. Misissuinerit ilai ataatsimut isigalugit nunap immikkoortuinut tamanut projektimit sunnerneqartussanut atorput. Kisianni misissuinerit innersuussutigineqartut ataasiakkaat taamaallaat aqqissuussaarnersit ilaannik pilersitsinermi naleqqutissapput. Taakku tabel 5-imi taaneqarput.

Tabel 5 Misissuinissanut suli allanut siunnersuutit, suut sanaartorneqassanersut apeqqutaatillugu, ABC tassaapput aatsiteriviup inissinneqarfigisinnaasai, T tassaallutik kabelit aqputaat, 7e1, 7e3, 7e4, 7d aamma 6g erngup nukinganik aallerfiusinnaasut takuuk **figur 1**

		Sisimiut			Maniitsoq				Nuuk				Imermit nukissiorfik				
		A	B	T	A	B	C	T	A	B	C	T	7e 1 og 7e 4	7e 3	7 d	6 g	T
Naasut	Naasoqassutsit qajannartut/ qaqutigooortut/ pingaaruteqartut nalunaarsorlugit	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Naasut	Naasunik qaqutigooortunik peqarnera misissorlugu	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tuttu	Tuttoqassutsit misissoqqissaarlugit	x	x	x				x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tuttu	Piaqqisarfiit nalunaarsorlugit								x	x	x				x	x	x
Tuttu	Tuttut ingerlaarfiit atuartarneraat misissorlugu	x	x	x					x	x	x				x	x	x
Tuttu	Tuttut kabelit aqputaannut qisuariartarnerat misissorlugu														x	x	x
Qasigiaq	Qassimasarfiit misissorlugit												x	x			
Timmissat	Immani tarajuunngitsuni timmiaqassuseq misissorlugu												x	x	x	x	
Nerlerit*	Upernaakkut uninngaartarfiit nalunaarsorlugit	x	x	x							x		x	x	x	x	x
Nerlerit *	Isasarfiit nalunaarsorlugit	x	x	x					x	x	x		x	x	x	x	x
Eqaluk	Eqaloqassuseq															x	x
Eqaluk	Eqaloqassutsip pingaaruteqarnera												x	x	x	x	

* Kalaallit nerlerat aamma Canadap nerlera

2.0 Najooqutassat

Danmarkimi Avatangiisit pillugit Misissuisarfimmit (DMU) aamma Kalaallit Nunaanni Pinngortitaleriffimmit (GN) killiffimmik nalunaarusiat

Kapitali manna killiffimmik nalunaarusiamik allaqqitassiaagallartumik DMU-p aamma GN-ip maanna suliarisaannik tunngaveqarpoq. Killiffimmik nalunaarusiaq pilersaarutit malillugit april 2008-mi naammassineqassaaq. Tamanna pissutigalugu DMU/GN-imit killiffimmik nalunaarusiaq inaarutaasoq allaqqitassiaagallartumit kapitalip matuma tunngavigisaanit allannguuteqarsinnaanera sillimaffigineqassaaq.

DMU/GN-imit killiffimmik nalunaarusiap anguniagai pingaarnerit tassaapput nunap ilaani SMV-p sammisaata iluaniittumi pinngortitap pissusaanik aamma pinngortitap pisuussutaanik atuisarneq pillugu ilisimasat piusut katersorlugillu nalilersorniarlugit. Timmissanilli misissuinerit marluk (toornaviarsuit aamma nerlerit) 2007-ip aasaanerani nalunaarusiap suliarineqarneranut atatillugu ingerlanneqarsimapput.

Killiffimmik nalunaarusiap SMV-imik misissuiffigineqartup nunap ilaata naasoqarnera uumasooqarneralu nassuiarppaa kiisalu pinngortitap pisuussutaanik atuneq piniarneq, aalisarneq takornariaqarnerlu aqqutigalugit. Nalunaarusiami aallaavigineqartut tassaapput:

- Artit piniarnermut aalisarnermullu pingaaruteqartut
- Artit nungoratarsinnaasut
- Artit nunanit tamalaanit pingaartinneqartut/alaatsinaanneqartut

Nunap assingi siaruarfinnik/pisuussutinik atuinernik pingaarnernik takutitsisut suliarineqarsimapput. Malugineqassaaq kisitsisit tunngavigineqartut piffissakkut siammarsimangaatsiartarmata, taamaattumillu nunaminertat ilai allat pingaaruteqassallutik paarlattuanilluunniit nunaminertat ilai siornatigut pingaaruteqarsimasut maanna taamaakkunnaartut.

Artit ataasiakkaat pillugit artip Kalaallit Nunaanni taamaattoqarfeqarneranut SMV-mik misissuiffigineqartup qanoq pingaaruteqartiginera nalilersorneqarsimavoq, kiisalu aamma artip misissuinermit sunnerneqaratarsinnaanera. Tamatuma saniatigut sutigut ilisimasat amigaatineqarnerisut kiisalu misissuinerit amerlanerusut ingerlanneqartariaqarnerisut uparuartorneqarput.

Arterpaaluit sukumiinerusumik nassuiarneqanngillat. Ilaatigut tassaapput arterpaaluit nunap ilaani tassani nalinginnaasumik takussaasut, soorlu ass. terianniaq ukalerlu, amerlassutsimikkut misissuinermit sunnerneqarnissaat ilimananngitsutut isumaqarfigineqarluni. Taamaattorli nalunarpoq piffinni aalajangersimasuni artinik naasunik uumasunilluulnniit ilisimaneqanngitsunik peqarnersoq sunnertinneqarsinnaasunik. Tamanna sukumiinerusumik misissorneqartariaqarpoq.

DMU og GN's statusrapport vil blive tilgængelig, når den foreligger.

3.0 Periaaseq

Artit ataasiakkaat tamarmik kapitalimi matumani pineqartut pillugit pissutsit assigiinngitsut taakkartorneqarlutillu nalilersorneqarput. Nalilersuinerit taakku matrixinut marlunnut eqikkarneqarput. Ataaseq aallaqqaataaniit suliarinerani sunniutaasunut ataaserlu ingerlanneqarnerani sunniutaasunut. Matrixit sannaat ataatsimullu isigalugit imarisaat immikkoortuni tulliuttuni nassuiarneqassapput, **ilanngussaq 1 aamma 2**.

Matrixip spaltii

Nalunaarsuutit pitsaassusiat

Killiffimmik nalunaarusiap artit assigiinngitsut pillugit ilisimasat pigineqareersut katiterpai. Kisianni nalunaarsuutit pissarsiarineqarsinnaasut amerlassusiat, pitsaassusiat sanilliunneqarsinnaassusiallu assigiinngisitaqaat. Taamaattumik nalunaarsuutit pitsaassusiat artit ataasiakkaat pinerini uuttuut 0-miit 3-mut atorlugu nalilersorneqarsimavoq, uuttuutit tunngavigineqartullu **ilanngussaq 1**-imi taaneqarsimapput.

Sunniineq

Killiffimmik nalunaarusiaq aallaavigalugu artit ataasiakkaat pinerini sunniutit qanoq ittut attuumassuteqarsinnaasutut isumaqarfigisat taaneqarsimapput.

Sunniinermut peqqutaasut

Sanaartorfiusinnaasut ataasiakkaat tamarmik pinerini nalilersorneqarsimavoq sanaartorneq aamma/imaluunniit ingerlatsineq artimut pineqartumut sunniutinik nassuiarneqartunik kinguneqassanersut. Aammattaaq sunniutit illua'tungaanut mumisinneqarsinnaanersut mumisinneqarsinnaannginnersulluunniit nalilersorneqarsimapput, symbolit (ilisarnaatit) tunngavigineqartullu **tabel 2**-mi taaneqarsimapput.

Sanaartorfiusinnaasut **takussutissiaq 1**-imi takuneqarsinnaapput matumalu ataani nassuiarneqarlutik.

Imermit nukissiorfik Imermit nukissiorfiit pingasut sananeqartariaqarput aluminiumik aatsitsisartup nukissamik atuinera naammatsissagaanni. Erngup nukinganik aallerfiusinnaasut sorliit projektimut iluaqutigineqartussat aalajangiunneqareerput. Tassaapput aallerfiusinnaasut 7e, 7d aamma 6g, **takussutissiaq 1**. Erngup nukinganik aallerfiusinnaasoq 7e-mi innaallagissiorfiup inissinneqarnissaanut periarfissat arlaqarput. Inissiffissat taakku assigiinngissutaat **qaleriissaaraluni katersuinikkut misissuinermi** sukumiinerusumik sammineqarpoq. Kapitalimi matumani aatsaat qaqtiguuissukkat Kangerlussuatsiamut kuuffeqarnera (7e3) Kangerlussuarmullu kuuffeqarnera (7e1 aamma 7e4) immikkoortinneqartarput.

Kabelit aqquaat (T) Kabelilersuiffigineqartussatut missingersuutit nunap assinganit oktoberimi 2007-imi nutarterneqarsimasumit pipput. Aatsiterivik sumulluunniit inissinneqaraluarpat imermit nukissiorfiit pingasut akornanni kabelilersuisoqartariaqassaaq, kabelit aqquutissaat taakku **takussutissiaq 1**-imi qernertumik nalunaaqutsersugaapput.

Taakkua saniatigut aatsiterivimmut namminermit kabelilersuisoqassaaq, kabelit taakku inissiffissaat aatsiteriviup sumut inissinneqarnissaata aalajangissavaa. Aqquutissat taakku **takussutissiaq 1**-imi takuneqarsinnaapput, Sisimiuni inissinneqassappat tungujortuullutik, Maniitsumi aappaluttuullutik Nuummilu inissinneqassappat qorsuullutik.

Aatsiterivik **Takussutissiaq 1**-imi Nuummi aatsiteriviup inissinneqarfigisinnaasai pingasut nalunaarneqarput (ABC) aamma Maniitsumi pingasut (ABC), Sisimiulli kommuneani inissinneqarfigisinnaasai marluinnaallutik (AB).

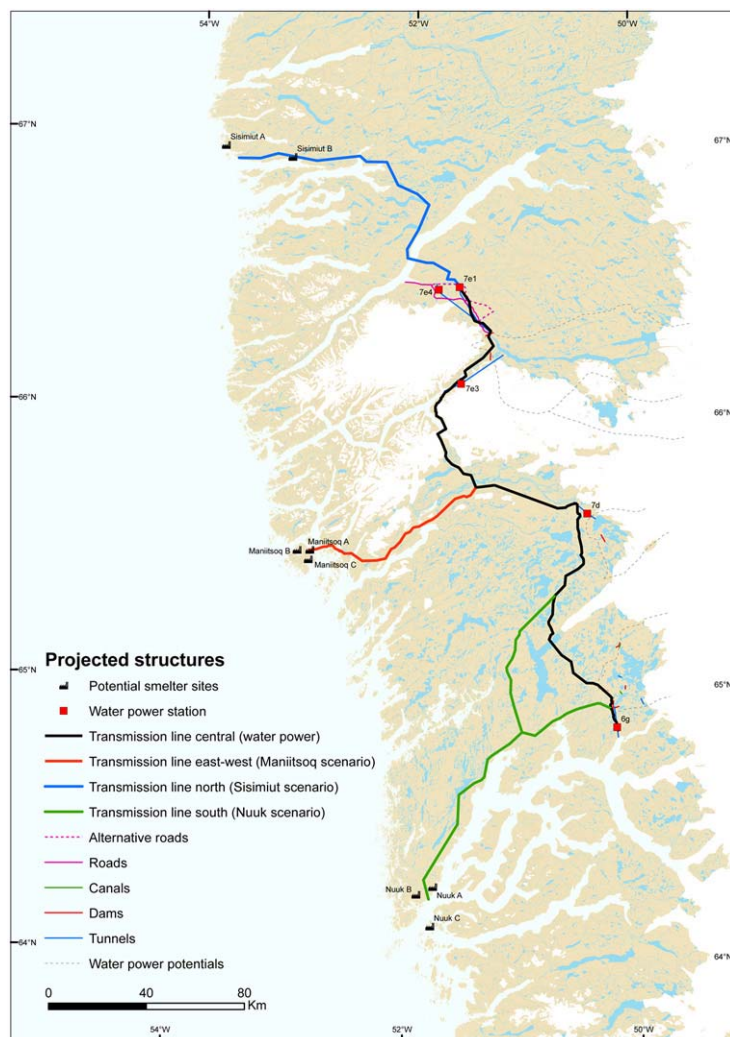
Pingaaruteqassuseq

Sunniut qanoq pingaaruteqartiginersoq ilaatigut uumasut naasulluunniit suut pineqarnersut, piffissap qanoq ilinerani aamma sunniutip pissusia qanoq ittoq artimut pineqartumut misigitinneqarnersoq apeqqutaasarpoq, aamma arti pineqartoq qanoq malussaritsiginersoq kiisalu uumasut naasullu piffimmi ittut nunamut tamarmiusumut aamma nunarsuarmut qanoq pingaaruteqartiginersut. Matriximi sunniutaasoq artimut pineqartumut qanoq pingaaruteqartiginersoq nalilerneqarsimavoq, uuttuut aamma tunngavigineqartut **tabel 3**-imi taaneqarsimapput.

Immikkoortoq liste aappaluttoq artit ataasiakkaat tamarmik pinerini sumi nalilersorneqarsimanersoq allassimasarpoq tabel 4. Taassuma saniatigut pinngitsoortitsiniaanerit aamma piffissaq akornusersuinermut pinaveersaartariaqarfik nalunaarsimapput. Naggataagut misissuinerit annertunerusut siunnersuutigineqarsimapput, projektimut tunngatillugit ingerlanneqartariaqarsorinartut.

Takussutissiaq 1

Imermit nukissiorfinnik inissiinissat pilersaarutigineqartut aamma aatsiteriviup kabelillu aqutaannik inissiivigineqarsinnaaffiit

Tabel 1 *Nalunaarsuutini pitsaassuseq/kimittussuseq uuttuutit tunngavigineqartullu ataani allassimasut malillugit artit ataasiakkaat nalilerniarneqarsimapput*

Immikk.	Nassuiarnera	Tunngavigineqartut
3	Nalunaarsuutit pitsaasut	Nuna naammattumik misissorneqarsimavoq, misissuinerit arlallit, nalunaarsuutit nutaat
2	Nalunaarsuutit amigartut	Nuna amigartumik misissorneqarsimavoq, misissuinerit 1 –miit arlalinnut
1	Nalunaarsuutit ikitsut	Nuna amigartumik misissorneqarsimavoq, misissuinerit 0-1, nalunaarsuutit pisoqqat
0	Nalunaarsuuteqanngilaq	Misissuiffigineqarsimangilaq

Tabel 2 *Suliniutit arlaat artimut sunniuteqarsinnaasutut nalilernerneqarsimatillugu sunniutit pissusiat ilisarnaatit tunngavigineqartullu ataani allassimasut atorlugit nalunaarneqarsimapput*

Immikk.	Nassuiarnera	Tunngavigineqartut
I	Mumisinneqarsinnaang.	Sunniut mumisinneqarsinnaangikkaangat
R	Mumisinneqarsinnaasoq, annertuumik	Sunniut peqassusermut tamarmut piffimmiluunniit peqassusermut pingaaruteqassangatinneqaraangat
r	Mumisinneqarsinnaasoq, annikittumik	Sunniut ataasiakkaanut pingaaruteqassangatinneqaraangat
0	Sunniuteqanngilaq	Sunniuteqannginnissaa ilimagineqaraangat
?	Sunniuteqarsinnaavoq	Sunniuteqarsimasinnaanera aarleqqutigisassatut nalilernerneqaraangat
	Ilisimasaqarfigineqanng.	Sunniuteqarniarnersoq sunniuteqarniannginnersorluunniit ilisimaneqanngikkaangat

Tabel 3 *Sunniutit pingaaruteqassusiat nalunaarutiginiarneqarsimavoq artit arlaannut sunniutit ataasiakkaat pissusiat qanoq ittoq pineqaraangat, uuttuut tunngavigineqartullu ataani allassimasut malillugit nalunaarneqarsimallutik*

Immikk.	Nassuiarnera	Tunngavigineqartut
3	Assut pingaaruteqarpoq	Artini qaqutigoortuni/ nungoratarsinnaasuni/ kulturikkut/ aningaasarsionnikkut pingaarutilinni/ amerlassutsip tamarmiusup ilarujussua sunnerneqartillugu
2	Pingaanginneruvoq	artit qaqutigoortuunngitsut piffimmili peqassuseq sunnerneqarluni
1	Pingaangilaq	artit assut nalinginnaasut, peqassusermut tamarmiusumut sunniut annikitsuaraq
0	Sunnerneqangilaq	

Tabel 4. *Immikkoortoq liste aappaluttoq*

Immikk.	Nassuiarnera
CR	Nungulivippoq
EN	Nungoratarsinnaasoq
VU	Qajannartoq
NT	Aarlerinartorsiungajattoq
LC	Aarlerinartorsiunngitsaq
#	Nalilerneqangilaq

4.0 Najoqqutat eqqartornerat

4.1 Naasoqarneq

Nunap taassumap ilaata naasoqarnera issittup kujasissuanik ilisarnaateqarpoq, sineriak imarpippalaartoq aamma sermersuup tungaanut nunavippalaartut assut assigiinngissuteqarlutik. Naasoqarneq tikiqqarsinnaassusialu tassaavoq nunap qanoq isikkoqarneranut pissut pingaartoq uumasooqassutsip qanoq agguarneqarsimaneranut aalajangiisuusoq, siullerpaamik uumasut timmissallu naasortortuusut nerisassaartillugit kisianni aamma timmissat oqquiffissaqartillugillu ulluliorfissaqartikkamigit. Taamaattumik naasoqarnerup qanoq katitigaasimaneraniq (pitsaassusia aamma qanoq assigiinngisitaartiginera) aamma qanoq immikkoortitersimaneraniq ilisimasaqarneq pisariaqarpoq uumasut nunamik taassuminnga atuinerat ukiup ilaatigut pisartoq paasissagaanni aamma ingerlaartarfii paasissagaanni.

Naasut qanoq ittuuneri**Nalunaarsuutit**

Nunap pineqartup ilaani naasoqassutsip assingi projektimut allamut tunngatillugu suliarineqarsimapput, Kalaallit Nunaata Kitaani naasoqarnerup, tutut inuillu qanoq pisarnerisa sunniivigeqatigiinnerat – RenVeg-projektimik taasaq 1997-imiit 2000-mut ingerlasimasoq. Nalunaarusiaq uani pisassaavoq <http://www.natur.gl/Default.asp?lang=dk&num=486> naasoqassutsillu assingi uani pisassaallutik http://www2.dmu.dk/1_Viden/2_Miljoe-tilstand/3_natur/renveg/HTML/vegetationskort.htm .

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Ataatsimut oqaatigalugu sanaartorneq ima suliarisariaqarpoq nunaminertat naasunik qallerneqarsimasut sapinngisamik minnerpaamik sunniivigalugit. Issittumi naasoqarneq assut qajannarpoq, qamutillu oqimaatsut atorlugit ingerlanermi illinernik pilersitsisoqarsinnaavoq ukiut 20 sinnerlugit erseqqissumik takuneqarsinnaasunik. Illernit pilertarput ilaatigut aasaanerani nunaminertat assut massattut imaluunniit assut panertut ingerlaffiginerisigut, ilaatigut ukiukkut aputip naqinneqarneragut aamma qerilluni ajortunngornikkut. Qeriuaannartuni kimittusumik taaneqartartoq, t.i. qaleriiaani qallersaasut aasakkut aattartut, atajuartumik ajoquserneqassapput, neriuinermik aallartitsinissaq aarleqqutigineqalersinnaalluni.

Imermit nukissiorfiit sanaartornerannut atatillugu nunaminertat anginerusut mikinerusulluunniit qarsunneqassagunarput, qarsunneqartunilu naasoqarneq allanngusaaq imaluunniit nunguissalluni.

Imermit nukissiorfiit aamma aatsiteriviup ingerlanneqarneri naasoqarnermut sunniuteqarnissaat naatsorsuutigineqanngilaq.

Ajoqusiissutinik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat

Nunaminertani naasunik qallersimasuni qamutininik oqimaatsunik ingerlassineq sapinngisamik pinaveersaartariaqarpoq imaluunniit ingerlavissatut/ aqutissatut suliarineqarsimasut atuarlugit pisassalluni.

Nunaminertani immikkut pingaarutilinni aamma nunaminertani neriuilernissamik aarlerinaateqarfiusuni tigussaasumik nalilertariaqarpoq naasuleeqqinnissaq pisariaqartinneqassanersoq. Isoq qallerpaasoq sorlaat aamma naasut ilamerni ilanngullugit atatinneqarnissaat qularnaartariaqarpoq, sanaartorneq naammassippat iniminut ileqqinneqarnissaa siunertaralugu. Taamaattumik nunaminertani pineqartuni naasoqassutsit qajannartut/ qaqutigoortut/ pingaaruteqartut nalunaarsortariaqarput.

Naasut qaqtigoortut

Nunap pineqartup immikkoortuata ilaata iluani naasut artit arlaqartut qaqtigoortutut taasariaqartut ipput, imermillu nukissiorfinnik aamma aluminiumik aatsiterivimmik sanaartornernut taakkulu ingerlanneqarnerannut atatillugu sunnerneqarnissaat aarleqqutigineqarsinnaavoq ajornerpaarlu pissappat nungutinneqarsinnaanerata aarleqqutigineqarsinnaalluni.

Nalunaarsuutit

Kalaallit Nunaata Kitaata ilaani artit tamarmik pillugit ilisimasat, nalinginnaasut qaqtigoortullu, SMV-imik misissuiviusoq ilanngullugu, saqqummersitami 1996-imeersumi katiterneqarsimapput. Misissuinermit tassani naasut taqaasallit kisimik pineqarput, issuatsiaat, orsuaasat pupiillu pillugit nalunaarsuutinik taakkutut ittunik peqanngilaq. Misissuineq katersugaatit Københavni Botansk Museumimi toqqortaatigineqartut tunngavigalugit pisimavoq. Nunap immikkoortuanit tassannga katersat assigiinngisitaarnerat tamanit tamaanga pisuunerat ajorisassaangilaq kisianni nunaminertat ilai projektimit sunnerneqartussaasut naasut taakku pillugit ilisimasaqarfigineqanngillat.

Nassaartorfiusut sumiissusii nalunaarneqarsimanngillat. **Takussutissiaq 2**-p assit toornillit scannerneqarsimasut (nuutitat) tunngavigivai, taamaalinikkut nassaarfiusut eqqorluarneqarsinnaajunnaarsillugit toornerup ataatsip nunap ilaa 65 km² miss. angissusilik matusimassagamiuk.

Katillugit artit 37 qaqtigoortuusorineqartut nunap ilaani tassani nassaarineqarsimapput. Taakkunannga qulingiluat endemiskiupput (t.i. nunarsuarmi tamarmi taamaallaat Kalaallit Nunaanni ittuullutik). Artit taakku 37-usut ilaat 24 SMV-mik misissuiffiusumi siaruarsimassusiat Kalaallit Nunaanni artit taakku taamaattoqarfiinut pingaaruteqarpoq. Taakkunannga qulingiluat Kalaallit Nunaanni naasarfituaat tassaavoq nuna pineqartoq taanna.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Kabelit aqqutissaat arlalitsigut artit qaqtigoortut naasarfiit aqqusaartassavaat. Kisianni peqarfiit annersaat kabelit aqqutissaannik ikkussuinermit sunnerneqartussatut imaaliillaannaq isikkoqartoq tassaavoq nunap ilaa Akullerup qinnguaniittoq, tassuuna Sisimiuniit Tasersiamut (7e) kabelit aqqutissaat ingerlaffeqartussatut maannamut pilersaarutaagallarmat **(Takutitassiaq 2)**. Nuna tamanna aqqusaarlugu kabelit aqqusaannik ikkussuineq naasut artii arlalissuit naasarfiinik aserorterinermit mumisinneqarsinnaanngitsumik kinguneqarsinnaavoq, nunalu pineqartoq taanna artit taakkua Kalaallit Nunaanni peqarfiinut pingaaruteqartuulluni.

Imermit nukissiorfiit aamma aatsiteriviup ingerlanneqarneri naasoqarnermut sunniuteqarnissaat naatsorsuutigineqanngilaq.

Ajoqusiissutinik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat
Oqaatigineqareersutut naasut qaqutigoortut pillugit nalunaarsuutit naammaginangillat, tamannalu pissutigalugu misissuinerit naammaqusersuutaasut ingerlanneqartariaqarput nunat ilai nalunaarsuuteqarfiunngitsut eqqarsaatigalugit.

Kabelit aqputaat ima inissinneqartariaqarput naasut qaqutigoortut naasarfiit sapingisaaq tamaat aqusaarnaveersaarlugit.

Takussutissiaq 2 (Fig1)

Tekst: Naasut qaqutigoortut taqaasallit peqarfii, Kalaallit Nunaanni taamaallaat SMV-mik misissuiffiusup iluani nassaassaasut (ammallorissut aappaluttut), aamma/ imaluunniit misissuiffiusoq Kalaallit Nunaanni artit taakkua taamaattoqarfiinut pingaaruteqarpoq (sisamanik sanerallit tungujortut)

4.2 nunami uumasut miluumasut

Kalaallit Nunaanni nunami uumasut miluumasut artit 8-usut akornanni artit 4 Kalaallit Nunaata Kitaani aamma SMV-imik misissuiffiusumi ipput. Terianniap ukallillu siaruarsimaffiat annertoqaaq, peqassutsillu taakku projektimit annertuumik sunnerneqassanganneqanngillat. Tuttu nunami pineqartumi tamarmi takussaavoq, umimmalli annertunerusumik Kangerlussuup kujataani kangianilu takussaalluni. Artit taakku marluk projektimit sunnerneqaratarsinnaasutut isikkoqarput, immikkoortunilu tulliuttuni sukumiinerusumik sammineqassapput.

Tuttu

Tuttu Kalaallit Nunaata Kitaani siammarsimaqaaq, SMV-mik misissuiffiusumi tuttoqarfiit immikkoortut pingasuupput, taakkulu akornanni paarlaasseqatigiinneq assut killeqarluni. Tuttoqarfiit taakku arlaat nungoratarsinnaanngitsutut nalilernerqarput kisianni arti piniagassatut kulturikkut assut pingaaruteqarpoq taamaattumillu inuiaqatigiinnit assut alaatsinaanneqarluni.

Tuttoqarfiit pingasuusut tamarmik immikkut amerlassusiat nalilersorneqarsimavoq. Nalilersuinerit 2005-imi aamma 2006-imi kisitsinerit tunngavigalugit pisimapput. Nalunaarsuutit pioreersut naammaqutaasunik misissoqqissaartariaqarput misissuiffiusup iluani nunap ilaani ataasiakkaani tuttu amerlassusiat nalilersorsinnaajumallugu.

Aatsiterivimmik imermillu nukissiofinnik sanaartornermut aamma kabelit aqqutaannik ikkussuinermit atatillugu suliaqarnerit tuttu piaqqinerisa nalaanni akornusersuutaasinnaavoq. Sannat nunamut inissitat kiisalu qarsussinerit ingerlaarfiit akornusersorneqarnerannik/ allanngornerannik kinguneqarsinnaavoq imaluunniit neriniartarfiit pingaartut akornusersorneqarnerannik / aserorterneqarnerannik.

Tuttu – piaqqiorfiit

Piaqqiffissaq qallileraangat kulavaat (arnaviartaat) piaqqisarfinni katersuuttarput, taakkulu sermersuup killinga sinerlugu nunap ilaaniikkajuttarput. Piaqqinerup kinguninguagut kulavaat norrisartut norrisanngitsullu ataatsimoortunut angeqqatigiiaanngitsunut katersuuttarput neriniartarfiillu pitsaasut akornanni ungasinngitsunut ingerlaartarlutik. Kulavaat norrisartut taamaalinerani akornusersuinerit assut malussarittarput, ataavartumillu akornusersorneqaannaraangamik nunap immikkoortua qimattarpaat.

Nalunaarsuutit

Piaqqinerup nalaani piaqqusarfinnik misissuinerit ikitsuinnaat ingerlanneqarsimapput timmisartumiillu kisitsineq ataasituaq 1995-imi. Kisianni piniartut apeqqarissaarfigisarnerisigut misissuinerillu ataqatigiissillugit aaqqissuussaangitsut pisoqaanerusut ilimanarsisippaat nunap immikkoortui nalunaarsukkanit suli amerlanerungaartut piaqqinerup nalaani atorneqartassasut.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Sanaartornerup nalaani angallaffiungaatsiarnissaa akornusersuingaatsiarnissaalu ilimagisariaqarpoq, sermip killingata eqqaani imermit nukissiorfiit sananeqarneranni aamma kabelit aqputaat ikkussorneranni (7d, 6g aamma kabelit qiterleq). Piaqqisarfinni akornusersuinerit kulavaat norrallit neriniartarfinnut pitsaannginnerusunut nuuttariaqalersissinnaavaat.

Imermit nukissiorfinnik ingerlatsinerup piaqqisarfinnut akornusersuutaanissaa ilimagineqanngilaq. Tamatumanili apeqqutaassaaq nunap immikkortuani imermit nukissiorfiit ingerlanneqarnerisa kingunerisaannik qanoq pisoqartigissanersoq, aammalu nukissiorfinnut atatillugu aqquserniortoqassanersoq sannanilluunniit allanik nunamut pineqartumut angallannermik anginerusumik nassataqartussanik.

Ajoqusiissutinik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat

Nunap ilaani pineqartumi piaqqisarfiit amerlassusiat nalunaarsortariaqarsorinarpoq, piaqqisarfinni sanaartornerit piffissami 20. maj – 20. juni pinngitsoortariaqassammata. Piffissami tamatumanissaaq timmisartunik suluusalinnik aamma helikopterinik angallannerit malittarisaliuuttariaqarput piaqqisarfiit qulaallugit atsissukkut timminerit (500 m ataallugu) sanaartornerup nalaani kisianni aamma ingerlatsinerup nalaani pinngitsoortinniarlugit.

Tuttu – ingerlaarfiit

Nalunaarsuutit

Tuttut ukiup allanngorarnera malillugu piffimmi pineqartumi siaruarsimassusiat timmisartumit kisitsinernit ilisimaneqarpoq, annerusumik marts-aprilimi ingerlanneqarsimasuni (1995 aamma 2000/2001), aammalu qaammataasakkoortumik nalunaaqutsersuineq aqqutigalugu, siullermi tuttu 7 aappaanilu tuttu 8 nalunaaqutserneqarlutik, taakkulu piffissami sivitsajaami malittarineqarput (1997-1999). Taakkua saniatigut misissuineq ataaseq piaqqiornerup nalaani pisimavoq (1995).

Ukiup naajartulernerani marts-aprilimi, nunap pineqartup kujataata tungaani, uumasut taakku annerusumik sinerissamut qaninnerullutik takussaasarput, avannaata tungaani nunap immikkoortuata kangiata tungaani sermersuarmut qaninnerusumi takussaanagerusarlutik.

Ukiup sinnera eqqarsaatigalugu nunap immikkoortuani tassani tutut agguarsimanerat pillugu paasissutissat killeqartuinnaat pigineqarput. Qaammataasakkoortumik nalunaaqutsersuinerup 1997-imiit 1999-imut takutippaa nunap immikkoortuata avannaa'tungaani Kangerlussuup eqqaani ataatsimut oqaatigalugu ingerlaarnerit siumut utimullu nunap timaata sinerissamullu qaninnerusut akornanni pisartooq. Tutut annerusumik nunap timaaniittarput aasap aallartinnerani, ukiulli sinnerani annerusumik sinerissamut qaninnerusuniittarlutik.

Nunap immikkoortuata kujataa'tungaani ingerlaarfigisat paasiuminaannerusut malunnarsippat, tassa nalunaaqutsikkat affai ukioq kaajallallugu sinerissap qanittuani immata. Nalunaaqutsikkat sinneri sinerissap qanittuani ukiuunerani najortakkat aamma nunap timaani erniorfigisartakkat aasaaneranilu najortakkat akornanni ingerlaartarlutik.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Imermit innaallagissiorfiit kabelilluunniit aqquataasa pilersinnerannut atatillugu sanaartornerup kingunerisaanik akornusersuinerit piffinni ataasiakkaani nunap ilaani tassani tutut agguarsimanerat sunnerneqartussaassangatinneqarpoq. Kisianni pilersinnerat naammassippat taamaalillunilu akornusersuinerit peerullutik tutut annerusumik minnerusumilluunniit uteqqinnissaat ilimagineqarpoq piffinni pineqartuni inunnik susoqanngippat. Tamanna Kangerluarsunnguami imermit innaallagissiorfiup pilersinneranut aamma kabelit Nuummot aqquataasa ikkussuunnerinut atatillugu sanaartorfioreernerup kingorna annertunngikkaluartumik takuneqarsimavoq, taamaattorli tamanna misissuivinnik misissuiffigineqarsimangilaq.

Ajoqusiissutinik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat

Ukiup kaajallakkiartornerani kalaallit tuttuisa ingerlaarfiviit malittarneraat pillugit ilisimasat amigarput. 1967-imiit misissuineq ima inerniliivoq tutut ingerlaarnerusartut amerlassusiat angigaangat, uningaarnerusartullu amerlassusiat mikigaangat. Tamanna sukumiinerusumik misissorneqartariaqarpoq misissuinerinut annertunerusunut atatillugu.

Taakkua saniatigut misissuinerit ataqatigiissillugit aaqqissukat toqqaannartullu, soorlu nunap ilaa aqqusaarlugu kabelit aqquataannut tuttu qanoq qisuariartarnersut, amigaatigineqarput. Nunap ilaa tuttoqarfiusoq pingaartoq aqqusaarlugu kabelit aqquataat ikkussorneqassappata misissuinerit taama ittut ingerlanneqartariaqarput.

Ingerlaarfiit sunnernessaat minnerpaaffimmiitinniarneqarsinnaavoq aqquut amitsut milinnaveersaarnersigut, suliaqarnissallu piffinni suliaqarfiusussani piffissanut tuttu ikitsuinnaanissaat ilimagineqarfiusunut inissinnerisigut.

Tuttu – neriniartarfiit

Nunap ilaani tuttu agguarsimanerannut pingaarneq tassaavoq neriniartarfiit pitsaasut qanoq agguarsimanerat. Neriniartarfiit pitsaassusiat avatangiisitigut pissutsinit arlaqartunit tunngaveqarpoq, soorlu qanoq ittunik naasoqarnera, qutsissuseq, nunap ilusaata qanoq ittuunera, issup qanoq ittuunera, isugutanerup pissusai, naggorissuseq naasullu inuussutissanik imaqarnerat il.il. Qarsussinerit sanaartornerillu neriniartarfinnik pingaartunik akornusersuinerimik aserorterinermillu kinguneqarsinnaavoq.

Nalunaarsuutit

Naasoqassutsip assingi, nunap ilusaata assipalaavi tuttullu qaammataasakkoortunik nalunaaqutsersukat (1997-1999) sumiissusiinik aalajangersaarnersigut tunngavigalugit misissuinerit ingerlanneqarsimapput, taakkulu aasaanerani tuttu neriniartarfiisa pingaarnersaat sumiinneri takutippaat takussutissiaq 3 aamma 4. Misissuinerup tuttu 7 aamma 8 piffinni killingiussaarituni qaammataasakkoortunik nalunaaqutserneqartut sumiissusiinik aalajangersaarnersigut tunngavigimmagit nalunarpaq SMV-mik misissuiffiusumut tamarmut tunuliaqutaqassusermik qanoq pitsaatigisumik takussutissaqarnerisigut. Taassuma saniatigut nunap taassumap ilaangaatsiarujussua naasoqassutsip assingi eqqarsaatigalugit tuttullu qaammataasakkoortunik nalunaaqutsikkat eqqarsaatigalugit misissuinerimik amigaateqarpoq.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Sisimiut

Sisimiut eqqaanni aatsiterivimmik pilersitsineq neriniartarfinnut anginerusunut sunniuteqassanganneqanngilaq, kisianni neriniartarfiit mikinerusunut arlaqartut kabelit aqquataannik ikkussuinerimik aammalu kangimut aatsiterivimmik pilersitsinerimik (Sisimiut B) sunnerneqartussaapput.

Maniitsoq

Maniitsup eqqaa eqqarsaatigalugu nalunaarsuutiniq peqanngilaq kisianni tamaani 1995-imi kisitsineq tunngavigalugu aamma 2004-2005-mit pisat nalunaarsuutaat tunngavigalugit piffik tamanna tuttoqassusermut annertunerusumik pingaaruteqangaassangatinneqanngilaq.

Nuuk

Neriniartarfiit pingaartut assinginit takuneqarsinnaavoq ingammik Akiani aammalu Narsarsuarmi Nuup kangerluata avannaani tutunut angisuunik pingaartunik neriniartarfeqartoq. Nuummuk kabelit aqquataannik ikkussuineq isorartussuseq taanna tamakkingajallugu neriniartarfiit pingaartut sunnertussaavaa.

Akiani aatsiterivimmik pilersitsinikkut ilimagisariaqarpoq nunaminertaq annertungaatsiartoq tassunga atorineqassasoq, ilaatigut aatsiterivimmuk namminermit pilersitsinermit ilaatigullu aatsiterivimmuk attuumassuteqartunik pilersitsinermit. Taakkua saniatigut ilimagisariaqarpoq nunap ilangaatsiaa taakkua eqqaanniittooq akornusersuinermit sunnerneqarumaartoq piffimmi suliaqartoqarnerunerata sanaartornerup nalaani aammalumi ingerlatsinerup nalaani pisut kingunerisaannik.

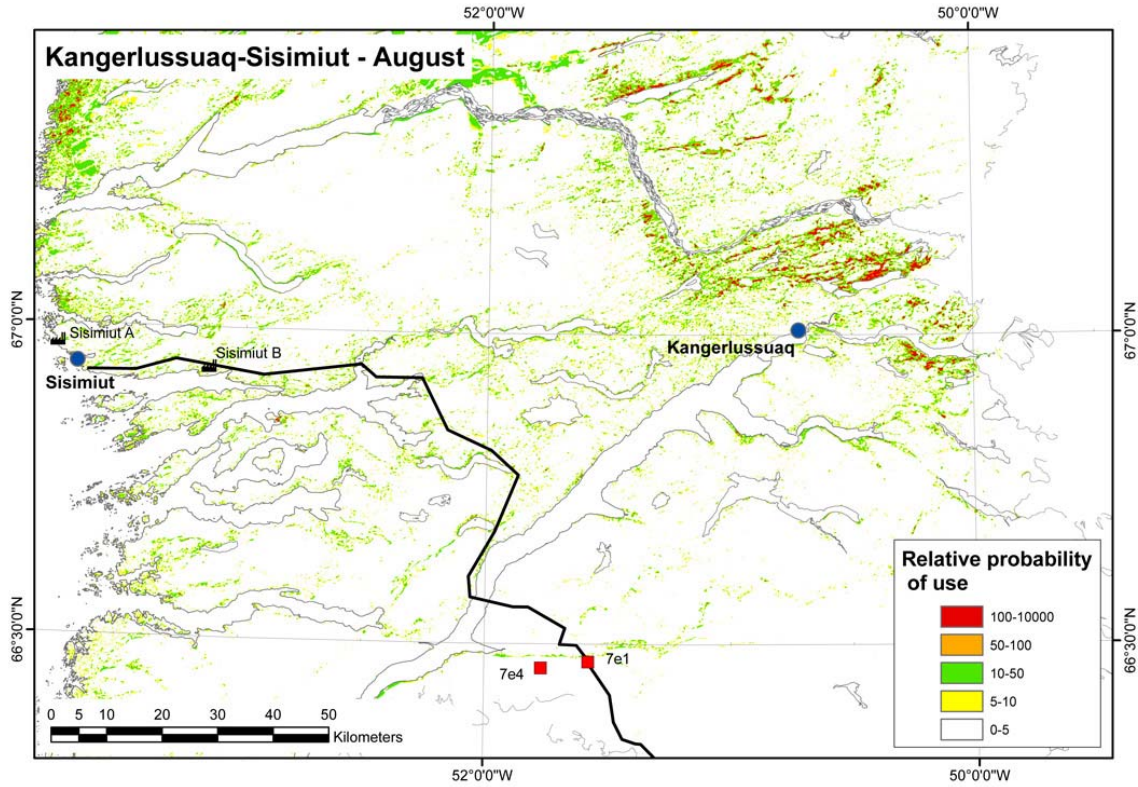
Erngup nukinga

Imermit nukissiorfinnut tunngatillugu taamaallaat piffik 6g-p eqqaanit nalunaarsuutiniq peqarpoq. Piffimmi tamaani sanaartorineq nalunaarsuutit pigineqartut tunngavigalugit neriniartarfinnik pingaartunik sunniinissaa ilimagineqanngilaq. Imermit nukissiorfiit sinneri 2 eqqaat aamma kabelit sullivinnik pingasunik atassusiissat aqquutissaat pillugit nalunaarsuutiniq peqanngilaq.

Imermit nukissiorfinni suliaqarnerup sakkortussusia apeqquataatillugu, ingerlatsinerup nalaani, neriniartarfiit eqqaanniittut akornusersorneqarnerunissaat aarleqqutigineqarsinnaavoq.

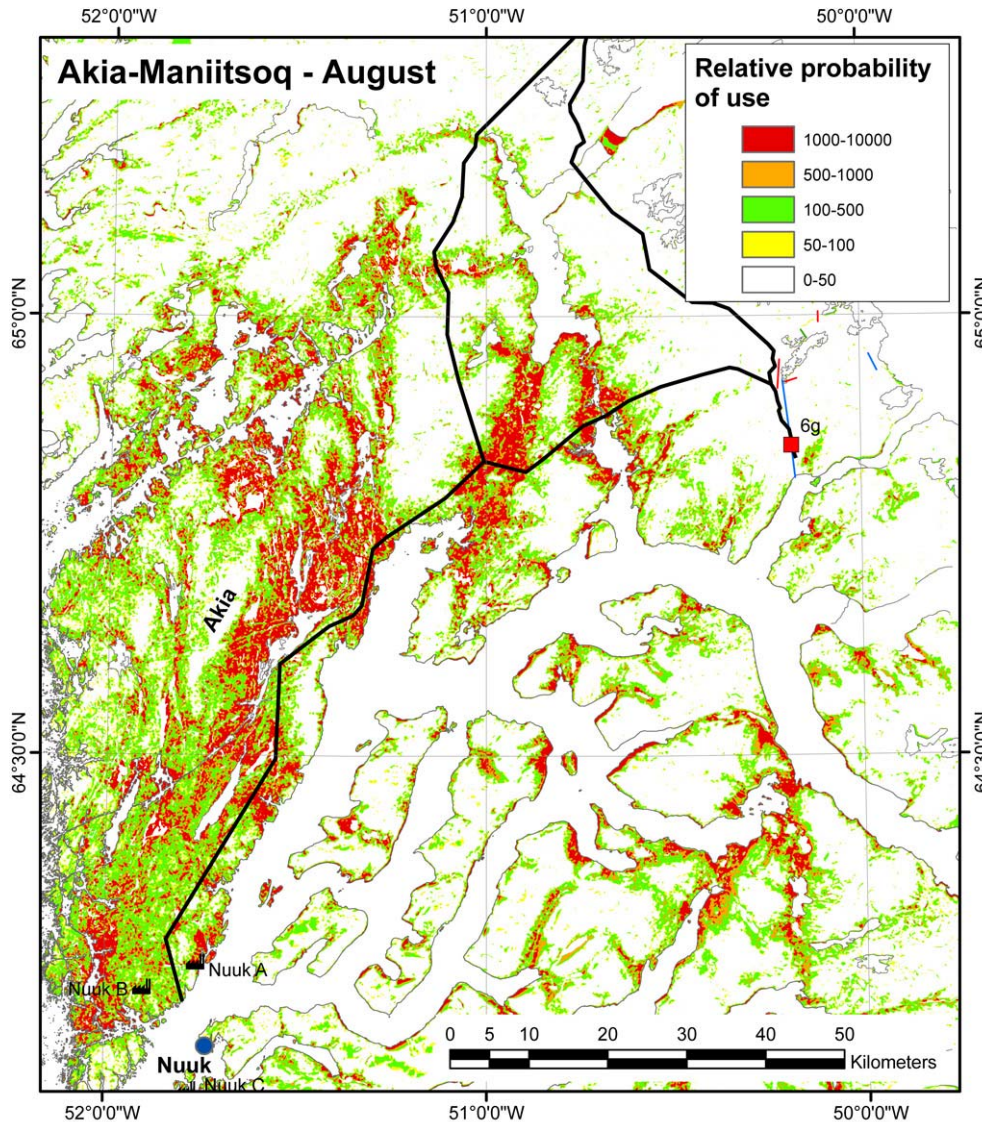
Takussutissiaq 3 (Kang_RSF_simple)

Tekst: Kangerlussuup eqqaani aggustimi tuttut najorumanerusartagaasa assingat. Piffiit aappaluttut orangiallu tuttunit pilerigineqarnerpaapput, sungaartut qorsuillu tulleralugit. Piffiit qaqortut pilerigineqannginnersaapput.

Takussutissiaq 4 (Nuuk_RSF_simple)

Tekst: Nuup eqqaani aggustimi tuttut najorumanerusartagaasa assingat. Piffiit aappaluttut orangiallu tuttunit pilerigineqarnerpaapput, sungaartut qorsuillu tulleralugit. Piffiit qaqortut pilerigineqannginnerpaapput.

Tuttu –piniarnerup asimiinnerullu kingunerisaanik akornusersuinerit

Aqqusinernik sannanillu allanik pilersitsineq manna tikillugu akornusersorneqarsimanngitsumi immiini piffimmi pisoqarneruneranik nassataqassaaq. Piffimmut oqinnerusumik pisinnaaneq piffiup piniarnermut asimiinnermullu atorpeqarnerulerneranik kinguneqassaaq. Taamatut pisoqartarnera Kalaallit Nunaanni tamarmi takussaavoq, nunap ilai manna tikillugu akornusersorneqarpiartanngitsut "ammagaangaangata", tamannalu

sanaartorneqalerneriniilli aallartikkumaartoq ingerlatsinerullu nalaani ingerlateqqinneqarumaartoq ilimagisariaqarpoq.

Tuttut amerlassusiat nunap taassumap attassinnaasaanut qanittuararsuusut nalilerneqarpoq ajalusoornissaat aarleqqutigineqarsinnaalluni. Piniagaanerisa annertusineqarnerat ajortumik kinguneqartitsissanngittutut nalilerneqarpoq tutttut taama amerlatigigallartillugit, akerlianilli iluaqutaasinnaasorinarpoq ivigartorerup annertussusia millissammat. Tuttoqassuserli ajalusuussappat ikitsuaraannangussapput qajannarsillutik, taamalu piniagaanerannut malussarittunngorlutik.

Sanaartorerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Sisimiut

Sisimiut eqqaani aatsiteriviup inissinneqarnerata kingunerisaanik oqinnerusumik piffimmut pisinnaaneq annertuumik sunniuteqarsinnaavoq Sisimiuniit aatsiterivimmut aqquerniortoqarpat, tamanna ingammik aatsiteriviup inissiffissaa B-mut atuuppoq.

Maniitsoq

Tamaani sunniuteqarnissaa ilimagineqanngilaq, soorlu neriniartarfiit ataani Maniitsoq pillugu immikkoortumi oqaatigineqartoq.

Nuuk

Nuup eqqaani Akiani aatsiterivimmik inissiffiusinnaasut illoqarfimmut qaneqigamik neriniartarfittullu pingaartutut nalilerneqarsimallutik ilimagisariaqarpoq Akiani aatsiteriveqalerneq piniarnerup aammalu akornusersuinerup annertusineranik kinguneqarumaartoq piffimmi asimiinnerusalernerup kingunerisaanik. Ingammik Ikaarissani periarfissaq (Nuuk B) annertuumik sunniuteqassanganneqarpoq, taanna tiffasinnerusumi inissisimammat.

Erngup nukinga

Imermit innaallagissiorfiit kujataaniittut 2 eqqarsaatigalugit (7d aamma 6g) piffimmut annertunerusumik pisinnaanerup sunniutaa piffimmi aqquerniortoqassanersoq aqquernillu qanoq isorartutigissanersut aalajangissavaa.

Tasersiamut aqquerniorneq (7e) tasikkoorluni tiffasissorujummut periarfissiissaaq. Nalunarporli tamaani qanoq tuttoqarluartiginersoq.

Ajoqusiissutitik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat

Tuttut piniagaasarnerat ullumikkut killilersuinikkut malittarisalioneqarsimavoq. Amerlassusiat ajalusuussappat angallannermik piniarnermillu malittarisalionerit amerlanerusut pisariaqalersinnaapput.

Umimmak

SMV-p matumap piffissalerneqarnerata killinga nallermat DMU-miit nalunaarsuutit inaarutaasut pigineqanngillat.

Umimmak Kangerlussuup Maniitsullu Sermiata akornanni Angujaartorfiup Nunaani siammarsimavoq. Siammarneqarfii pingaarnerit tassaapput nuna pineqartup kangiata avannaa'tungaani aammalu Arnangarnup Qooruani. Tassa imaappoq pingaartumik Tasersiami imermit innaallagissiorfimmik pilersitsineq ingerlatsinerlu umimmaqassusermut sunniuteqarsinnaasorineqarpoq, **takuuk Qaleriissaaraluni katersuinikkut misissuinermi.**

4.3 Immami uumasut miluumasut

Immami uumasut miluumasut akornanni qasigiaq kisimi matumunnga atatillugu pingaaruteqarsorineqarpoq.

Qasigiaq

Qasigiaq puisini kisiartaalluni nunami erniorlunilu mamaartarpoq. Taamaattumik puisinit allanit sinerissap qanittuani pisoqarnernut sunnertinneqarneroratarsinnaavoq qajannarneroratarsinnaallunilu.

Nalunaarsuutit

SMV-mik misissuiffiusup iluani ilisimaneqarpoq ilimagineqarluniluunniit qasigissat qassimasarfii 10 allagaatinik tunngavissaqarnerup nalaani atorneqartarsimasut. Misissuinerilli 1992-imit 1997-imut ingerlanneqartut paasinarsisippaat taakkunannga 6 taamanikkut qimanneqarsimasut. Piaqqinerisa mamaarnerisalu nalaanni piniarneqartarnerat pissutigalugu qasigissat qassimasarfiit amerlasuut qimassimavaat. Qassimasarfiusinnaasulli tamarmik ukiuni kingullerni 10-15-imi misissorneqarsimannngillat, taamaattumik ullumikkut suut atorneqarnersut ilisimaneqanngilaq.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Puisit akornusersuinerit sungiutissannguatsiarpaat, taakku ilutigalugit piniagaasanngippata. Tassa qanga Kangerlussuarmi kuup akua qassimasarfiusimavoq pingaartoq, ukiut 50 matuma siorna puisit hunnorujulikkaat sioqqani mittarfiup ataani takussaasarsimapput. Ullumikkut

taamaallaat puisit arlalialunnguit tassani takussaapput, tamannalu akornusersuinernut attuumassuteqanngilaq kisiannili puisip taassuma kinguariarsimaneranik.

Qasigiaq projektimit sunnerneqaratarsinnaavoq, minnerunngitsumik pilersitsinerup nalaani (talittarfiit aqquusermillu pilersinneri aamma tassunga atatillugu helikopterimik umiarsuarmillu angallanneq), kisianni qassimasarfiit ullumikkut ilisimaneqartut sunnerneqarnissaat ilimanarpallaanngilaq. Taamaattorli Sarfartuup akua qasigissat qassimasarfigisimagaluaaraat naluneqanngilaq, qassimasarfinngoqqissinnaaneralu ilimanarpoq. Piffimmi tamaani pilersitsiortuinerit sioqqullugit puiseqarnerisq misissortariaqarpoq, peqassappallu eqqarsaatigisariaqarput.

4.4 Timmissat nunamut imermullu (tarajuunngitsumut) attaveqartut

Timmissat artit arlaqartut tassani nunap ilaaniittut piaqqinerup nalaani nunamut imermulluunniit attaveqartuupput. Artit taakku amerlanersaat siammarsimasorjuupput nalinginnaasumillu takussaallutik, timmissallu taakku projektimit sunnerneqangaassanngillat

Erngini tarajuunngitsuni artit qeerlutuut arlallit piaqqiortarput, soorluttaaq tiffasissumi imeqqutaalaqarsinnaasartoq. Piffinni aalajangersimasuni taakkuninnga arteqarnera projektimit sunnerneqarsinnaapput. Tamanna sukumiinerusumik misissorneqartariaqarpoq projektimullu atatillugu nalilersorneqartariaqarluni.

Artit sinneri, sunnerneqariataarsinnaasutut isikkoqartut, tulliuttumi qanimut allaaserineqassapput. Tassaapput artit projektimit sunnerneqaratarsinnaanerpaasut, tassalu toornaviarsuk, qarsaaq, tuullik, nerleq, Canadap nerlera, kissaviarsuk, kiinaaleeraq aamma nattoralik.

Toornaviarsuk

Toornaarsuk qeerlutuuaraavoq allortartoq piaqqiornerup nalaani kuunnut tatsinullu qaammaarittunut attaveqartuusoq. Timmissat taakku siammarsimaqaat piaqqiortullu amerlassusiat ilisimaneqanngilaq kisianni amerlanngitsuaraassangatinneqarput piaqqiortut takuneqartut taama ikitsigisut uppersineqarsimmata. Arti taanna Kalaallit Nunaanni eqqissisimatitaavoq timmissallu taakku erniinnartumik sooranartorsiunngillat, kisianni amerlanngitsuinnaammata liste aappaluttumut atatillugu "aarlerinartorsiungajattut" (NT) nalilerneqarsimavoq.

Nalunaarsuutit

Piffimmi misissuiffigineqartumi piaqqiorfiit ikitsunnguit naluneqanngillat, kisianni arti taanna pillugu ilisimasat toqqammaviusut annikitsuaraammata nassaat taakkua misissuiffigineqartumi artip killiffittut nalilernissaanut aallaavigineqarsinnaanngillat. Tamanna pissutigalugu DMU arti taanna pillugu misissuiffigineqartumi piffissami 28. juni – 2. juli 2007 kisitsineq ingerlappaa. Taanna helikopterimik piffinni toornaviarsunnik peqaratarsinnaasuni ingerlanneqarpoq. Kisitsineq takunniffiusunik ikitsuarannguanik inerneqarpoq (piffinni assigiinngitsuni 3-ni katillugit timmissat 11), kisitsit tunuliaqutaqassusermut naapertuutissagunanngitsiq taamaattorli takutippaa nunap ilaani tassani arti taanna nassaassaasoq.

Kisitsinerup aamma takutippaa taseqarfissuit 3 imermit nukissiorfinnut imilersuisussatut pilersaarutigineqartut toornaviarsuit najugarinngikkaat. Imeq isorpoq (sermersuarmit kuuttoq) kisitsinerullu nalaani tatsit suli sikuullutik (sissap sinaa eqqaassanngikkaanni). Taamaattumik inerniliunneqassaaq toornaviarsuqassuseq piffimmi misissuiffigineqartumi imermit nukissiorfinnik 3-nik pilersitsinikkut ingerlatsinikkullu sunnerneqassanganangitsiq.

Qarsaaq tuullillu

Artit taakku 2 piaqqiorfiup nalaani tatsinut tasinnguanullu attaveqartuupput, taamaattumillu imermit nukissiorfiornermi sunnerneqaratarsinnaallutik.

Nalunaarsuutit

Artit taakku tamarmik piffimmi misissuiffiusumi ipput kisianni amerlassusii, siammarsimassusiat piffimmilu tassani qanoq agguarsimanerat pillugu immikkut ittunik ilisimasaqanngilaq.

Qarsaaq ataatsimut oqaatigalugu Kalaallit Nunaanni nalinginnaasuvoq. Eqqissisimatitaavoq timmissallu taakku erniinnartumik sooranartorsiunngillat. Kalaallit Nunaanni liste aappaluttumut ikkunneqarsimanngilaq.

Tuulleqassuseq erniinnartumik sooranartorsiortutut isigineqanngilaq. Kisianni amerliartuutikittunnguummat timmissat inersimasut toqusarnerannut anginerusumut qajannarpoq, kalaallillu tuulleqassusiat mikisuarannguussangatinneqarmat liste aappaluttumut ikkunneqarsimavoq aarlerinartorsiungajattutut (NT) nalilernerqarluni.

Toornaviarsuit nerlerillu kisinneranni upernarnerani 2007-imi aamma aggusti 2007-imi qarsaat tuulliillu aamma alapernaanneqarput. Kisitsinermi siullermi taamaallaat qarsaat ataasiakkaannguit takuneqarput, tuulliit naamik.

Kisitsinerup aappaani tamarmik amerlanerulaartunik takuffiupput. Artit taakku tamarmik piffimmi misissuiffigineqartumi amerlanngitsuusorineqarput kisianni tatsinut tasinnguanullu qaammaarissumik imilinnut attaveqartuummata timmiaqassutsit taakkua piffimmi misissuiffigineqartumi imermit nukissiorfiit pilersiornerisigut sunnerneqarnaviangillat (soorlu toornaviarsuk pillugu immikkoortoq).

Nerlerit

Nerleq aamma Canadap nerlera nerlerit akornanni Kalaallit Nunaata Kitaani nalinginnaanersaapput. Ukiisarfimminniit majip aallartilaarnerani tikiuttarput tamassumalu nalaani nukissamaatissaminnik katersuisariaqartarput. Piffimmi tamaani majimi junimilu piaqqiortarput. Julimi suluup meqqui isasarpaat taamalu timmisinnaanatik. Taamaattumik piffissap tamatumap nalaani akornusersuinernut assut malussaripput. Sitsip qiteqqunnerata nalaani nerlerit taakku marluk Kalaallit Nunaat qimattarpaat kujammullu ukiisarfimminnut ingerlaartarlutik. Artit taakku marluk immikkoortuni tulliuttuni allaatigilluarneqassapput.

1970-ikkut aamma 1980-ikkut tungaannut kalaallit nerlerat Kalaallit Nunaata Kitaani, artip taassumap nunarsuarmi piaqqiorfituaani, kisiartaasimavoq. Kalaallit nerlerata amerlassutsini 1980-ikkut aamma 1990-ikkut ingerlaneranni annertusivaa, piniarnermut malittarisaliornerup annertuup kingunerisaanik kisianni taamanili amerlassusiat assut kinguariarsimavoq. Canadap nerlera 1990-ikkut ingerlaneranni Kalaallit Nunaannut nunasisimavoq. Siullermik Kalaallit Nunaata Kitaata avannarpasissuani isasut piaqqiortuunngitsut, kingorna aamma piaqqiortut kujavariartuinnartut, canadallu nerlerisa amerlassusiat Kalaallit Nunaanni suli amerliartuinnartutut isikkoqarpoq.

Tassa nerleqassutsit taakku marluk ineriartornerat ukiuni qulikkaarit marluk-pingasuni annertuumik allanngoriartorsimavoq, imalu isumaqarpoq piffissami tassani ilisimasat katersukkat nerleqassutsit ullumikkut Kalaallit Nunaata Kitaani siammarsimassusiannut naammaginngitsut.

Kalaallit nerlerat

Kalaallit nerlerat *Anser albifrons flavirostris* artip nerlerup *A. albifrons*. ataaniippoq oqaatigineqareersutullu Kalaallit Nunaata Kitaata tassavoq artip taassumap nunarsuarmi piaqqiorfituaa. Taamaattumik Kalaallit Nunaata taanna immikkut akisussaaffeqarfigivaa. Ukiuni kingullerni assut ikileriarsimavoq nungoratarsinnaasutullu listimi aappaluttumi inissinneqarsimavoq (EN).

Kalaallit nerlerat – upernaakkut uninngaartarfii

Nalunaarsuutit

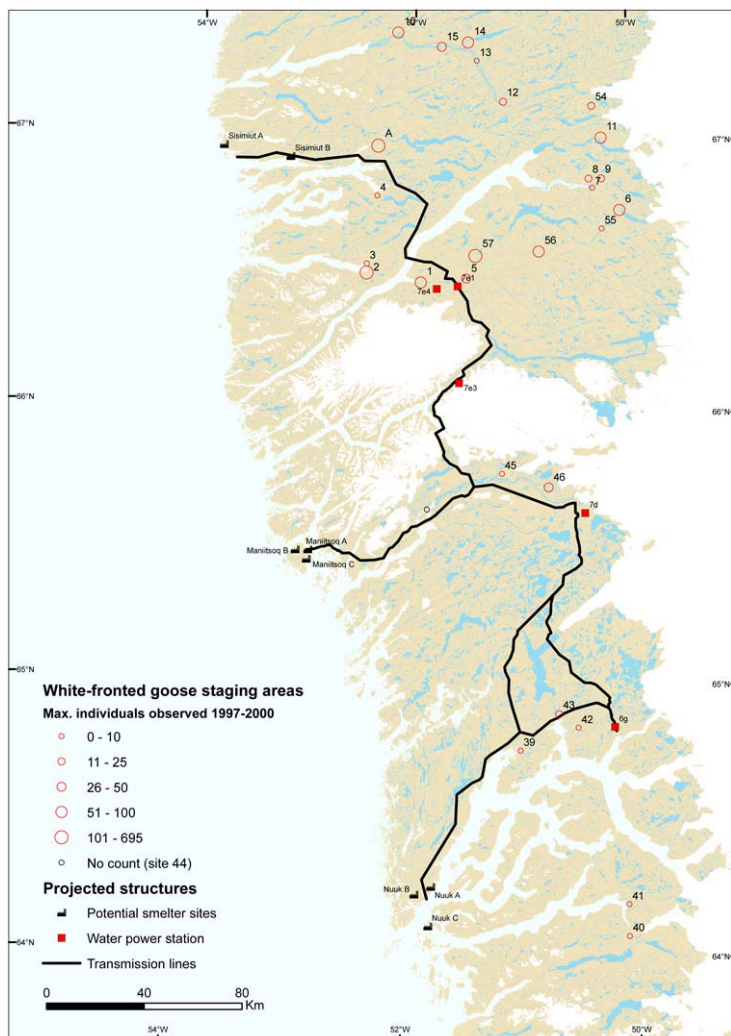
Upernaakkut uninngaartarfii pingaarnerit Maniitsup Sermiata aamma Nassuttuup akornanni ipput. DMU-up kalaallit nerlerata upernaakkut uninngaartarfii 1995-imi, 1997-imi aamma 2000-imi misissuiffigisimavai.

Nunap immikkoortua Maniitsup Sermiata avannaaniittoq nerlerit uninngaartarfiini pingaarnerpaartaavoq. Ingammik piffiit kisinneqartut akornanni marluk pingaaruteqarput, tassalu A aamma 57, tassaniimmata nerlerit kisinneqartut aggorneri amerlasuut, **takutitassiaq 5**.

Maniitsup Sermiata kujataani piffiit pingasuinnaat (39, 43 aamma 46) taasariaqartunik amerlassuseqartunit najorneqarput, **takutitassiaq 5**.

Takutitassiaq 5 (Fig5)

Tekst: Kalaallit nerlerata upernaakkut uninngaartarfii

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Nerlerit uninngaartarfinni akornusersuinernut malussareqaat, qimagutitinneqassappatalu allatut ajornavippat piffissaq piaqqiortarfiat sunnerneqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaannut ingerlaareernerimik kingorna nukissanik naammattunik katersuisinnaassanngimmata.

Nalunarpoq kabelit aqquataat sanaartornerup nalaani sunniuteqarsinnaassanersut nerlerit sarfamut sakkortuumut ledninginut apornerisigut.

Sisimiut

Oqaatigineqareersutut uninngaartarfiit pingaarnert Maniitsup Sermiata avannaaniipput. Kabelit aqquataannik Sisimiunut nappartiterinermi piffiit pingaarnarpaat marluk nunap immikkoortuani maani sunnerneqarpiassapput. Sisimiut eqqaanni aatsiterivimmik sanaartornikkut uninngaartarfinnut nalunnginneqartunut sunniuteqarnissaa ilimagineqanngilaq.

Maniitsoq

Maniitsup aamma kabelip aqquataata avannamut-kujammut ingerlasussap akornanni nalunnginneqartunik uninngaartarfeqanngilaq.

Nuuk

Nuummut kabelit aqquataannik nappartiterinerup uninngaartarfiit nalunnginneqartut kisianni pingaaruteqarpallaanngitsut aqqusaassavaat. Nuup eqqaanni aatsiteriviusinnaasutut takorluukkat eqqaanni nalunnginneqartunik uninngaartarfeqanngilaq.

Erngup nukinga

Maniitsup Sermiata avannaani uninngaartarfiit pingaarnert ilaat Tasersiap (7e) eqqaaniippoq. Taamaattumik tamaani imermit nukissiorfiup sanaartorneqarnerani aammalumi ingerlanneqarnerani nerlerit akornusersorneqarnissaat naviagineqarsinnaavoq.

Imermit nukissiorfiit kujasinnerusut marluk (7d aamma 6g) eqqaanni nalunnginneqartunik uninngaartarfeqanngilaq, kisianni helikopterimik suluusalinnillu angallannerit piffiit qassissunnguit akornusersorsinnaavaat.

Ajoqusiissutininik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat

Uninngaartarfiit nalunaarsortariaqarput uninngaartarfiit eqqaanni sanaartornerit uninngaartarfiup nalaata 1.-20. majip avataani ingerlanneqarsinnaaqqullugit. Taassuma saniatigut helikopterimik suluusanillu angallannerit ima malittarisassiorneqartariaqarput uninngaartarfiit taakku pingaartut qulaallugit timmisarnerit pinngitsortissinnaallugit.

Kalaallit nerlerat – piaqqiortarfii

Nalunaarsuutit

Piaqqiortarfik 65°N aamma 72°30'N akornanni ippoq kisianni killii eqqortut ilisimaneqanngillat. Kalaallit nerlerat timmiarpaakkaarlutik piaqqiorneq ajorput aappariikkuutaarlutilli, ataatsimullu oqaatigalugu init ataasiakkaat 1-2 km² –nik akuttussuseqartarput.

1999-imi aamma 2005-imi nerlernik aamma Canadap nerlerinik piaqqiortunik misissuinerit ingerlanneqarsimapput. Akia 1999-imi misissorneqarpoq, tamaanilu nerlerit piaqqiortut takuneqanngillat. Kisianni Sermiup kujataani nunap timaa tamaat ukiuni taakkunani marlunni timmiffigineqanngilaq.

Kalaallit nerlerata piaqqiortarfia pingaarnerpaaq tassaavoq nunap ilaa Kangerlussuup avannaani ittoq. Tamaani init akulikissusiat takuneqartoq kisitsiffigineqartup iluani Siggup 72°N missaanut isorartussuseqartoq annersaavoq.

Ilmanarpoq Sarfartuup avannaani pavunga Kangerlussuaq tikillugu nerlerit inaasa akulikissusiat Kangerlussuup eqqaani avannaanilu akulikissuseq assigissagaa, akulikissuserli Sarfartuup kujataani Maniitsup Sermia tikillugu minnerungaatsiassagunarluni, piffiup tamatuma qatsinnerunera pissutigalugu. Ataatsimut oqaatigalugu nerlerit inaasa akulikissusiat annikippoq, inillu aalajangersimasunik naasullit (biotopit) sanaartugassanik pilersaarutaasunik eqqorneqarunnartut ikitsunnguussapput.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Piaqqiortarfik pingaarneq Maniitsup Sermiata avannaaniimmat Sisimiunut kabelit aqqutissaannik pilersuineq tassaavoq nerlernut piaqqiortunut sunniuteqarsinnaasoq. Sisimiut eqqaanni aatsiterivimmik pilersitsineq piaqqiortarfinnik inangiissanersoq qulaajarneqanngilaq.

Akiani nerlernik piaqqiortunik takusoqarsimanngilaq Maniitsullu eqqaani nerlernik piaqqiortoqarnerisooq misissorneqarsimanani.

Imermit nukissiorfiit kujalliit marluk (7d aamma 6g) eqqaat pingaarutilinnik piaqqiorfeqarnissaa ilimagineqanngilaq. Sarfartuulli avannaaniittoq nunap ilaa pingaaruteqarsinnaavoq (7e).

Kalaallit nerlerat – isasarfiit

Nerlerit junip naalernerani isaffiusinnaasut ujartarpaat; tamakku taseqarlutillu kooqassapput teriannianit saassussisunit qimaallutik isumannaatsumut pisinnaaniassagamik kiisalu neriffissarsiortarfeqassalluni angissutsimigut sapaatit akunnerini 3-4-ni suluup meqqusa isaneranni nerlerit napatissinnaassallugit, taakkulu piffinnut imeqarfiusunut qanipajaassallutik. Nerlerit isasut ataatsimoorlutik isasarput, allaat untritolippaaluusinnaallutik. Allatut oqaatigalugu isanerup nalaani timmiarpaalussuit pineqarput, ilutigalugulu qajannartuullutik ukiup sinneranisut timmisinnaannginnamik. Akornusersorneqarnertik pissutigalugu isasarfitik qimattariaqassappatigit qajannassapput tatsit illersuutaasut neriffissarsiortarfitillu pitsaanerpaajungunartut tamaasa qimattariaqassagamikkit.

Nalunaarsuutit

1992-imi 1995-imilu titarnerit atuarlugit timminerit amerlaqisut ingerlanneqarput, kisiannili nunap pineqartup avannaarpiiaa kisiat pineqarluni.

Isanerup nalaani Kangerlussuup Nuullu akornanni timminerit ingerlanneqarsimangillat. Kalaallit Nunaata Kitaata ilaani piffinni assigiinngitsuni naggorissutsip nalilersonera tunngavigalugu Maniitsup Sermiata Nuullu akornanni nunap timaata timmissat isasut 2.500-5.000 inissaqartissinnaagai tagginneqarsimavoq. Nunap immikkoortuani Naternamiit Maniitsup Sermianut taggissutaasoq tassaavoq nerlerit isasut 10-15.000. Nunap immikkoortua Kangerlussuarmiit Maniitsup Sermianut timmissanik isasunik peqarneraannguatsiarloq tassaavoq nunap immikkoortua Kangerlussuup Sarfartuullu akornanniittoq.

Siornatigut kalaallit nerlerata aggustip aallartinnerani isareernerup kingornanit sitsip qiteqqunnerani ukiakkut ingerlaarlertarnerannut najortagai ilisimaneqarsimangillat. DMU-p titarnerit atuarlugit timminerit immikkoortumi pineqartumi aggustip naalernerani 2007 ingerlassimavai. Timminerni taakkunani avannaa'tungaani ataatsimoortorpaaluit sersersuup ungasinngitsuani takuneqarput kisiannili aamma ataatsimoortut arlallit suli tiffasinnerusumi takuneqarlutik. Aammattaaq paasineqarpoq Maniitsup Sermiata kujataani ataatsimoortunik takunniffiusimangitsoq. Aalajangersimasunik naasullit

isareernerup kingorna neriffissarsiortarfiusut ikitsuinnaat imermit nukissiorfiliulersaarutaasunit eqqorneqarumaartut nalilerneqarpoq.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit
SMV-imik misissuiffiusumi isasarfiit nalunaarsorneqarnissaat pisariaqassaaq nunap immikkoortuata taassumap nerlernut isasunut qanoq pingaaruteqartiginera qulaajarumallugu. Ilaatigut nerlerit isanerup nalaani ataatsimoortorsuullutik pisarnerat isasarfimminnullu toqqakkaminnut sivitsajaamik atasorujussuusarnerat, ilaatigut akornusersuinernut assut malussaritsuunerat pissutigalugit. Misissuinerup ataatsip takutissimavaa ataatsimoortorpaat affaasa sinneri isaffitsik ulluni 5-ni qimakkaat, affaangajaasalu inummit pisuttumik ataatsimik akornusersorneqarnerup kingorna uterfigeqqinngikkaat.

Ajoqusiissutinik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat
Isanerup nalaani nerlerit nunap immikkoortua taanna qanoq atortarneraat nalunaarsussallugu, piffinni pineqartuni akornusersuinerit pinaveersaarumallugit, aamma isanerup nalaani 15. junimit 10. aggustip tungaanut helikopterimik suluusanillu angallannerit malittarisassiorneqarsinnaaqqullugit.

Canadap nerlera

Canadap nerleri namminneq Kalaallit Nunaannut 1980-ikkunni 1990-ikkunnilu nunassissimapput, Kalaallit Nunaannilu amerlassusai suli annertusiartuinnartutut isikkoqarpoq.

Canadap nerlera – upernaakkut uninngaartarfiit

Canadap nerlerisa upernaakkut uninngaartarfigisinnaasaat pillugit misissuinerinik peqanngilaq. Alaatsinaanneqarsimasutuat tassaapput Canadap nerleri Kalaallit Nunaata Kitaanut kalaallit nerlerannit sapaatip akunneranik ataatsimik marlunnilluunniit kingusinnerullutik tikiuttartut. Kalaallit nerlerata upernaakkut uninngaartarfiisa misissorneqarnerannut atatillugu 1995-imi, 1997-imi aamma 2000-imi majip qiteqqunnerani Canadap nerlerinik takunniffiunngillat. Canadap nerleri Amerikap avannaaniit Kalaallit Nunaata Kitaanut ingerlaarfiat kalaallit nerlerata ingerlaarneranit isorartunnginnerummat eqqarsaataannakkut imaappoq Canadap nerleri upernaakkut uninngaartarfinni piaqqiulinnginnerminni nukissaminnik katersinissamut pisariaqartitsinerat minnerussasoq.

Canadap nerlera – piaqqiortarfiit

Canadap nerlera kalaallit nerleratulli piaqqiortarfeqapajaarpoq, tassalu 65°N aamma 72°30'N akornanni. Kalaallit nerleratulli ataatsimoortukkuutaarluni piaqqiorneq ajorpoq aappariikkuutaarlunili, tatsimili ataatsimi aappariit arlallit imminnut susassariingitsut takussaasinnaasarpur.

Nalunaarsuutit

Kalaallit nerleri piaqqiortut 1999-imi aamma 2005-imi misissorneqarmata Canadap nerleri piaqqiortut aamma misissorneqarpur.

Maniitsup Sermiata kujataani Canadap nerleri piaqqiortut ikitsuinnaat takuneqarpur. Sermip kujataani Akia kisiat qulaavaavigineqarpoq nunalu taanna 2005-imi kisitsinermi misissorneqanngilaq.

Taamani piaqqiorfik pingaarneq tassaavoq nuna Maniitsup Sermiata avannaaniittoq Kangerlussuup nunataata eqqaani. Tamaani init akulikissusiat takuneqartoq kisitsiffigineqartup iluani Sigguup 72°N missaanut isorartussuseqartoq annersaavoq.

Ilimanarpoq Sarfartuup avannaani pavunga Kangerlussuaq tikillugu Canadap nerlerata inaasa akulikissusiat Kangerlussuup eqqaani avannaanilu akulikissuseq assigissagaa, akulikissuserli Sarfartuup kujataani Maniitsup Sermia tikillugu minnerungaatsiassagunarlu, piffiup tamatuma qatsinnerunera pissutigalugu. Ataatsimut oqaatigalugu Canadap nerlerata inaasa akulikissusiat annikippoq, inillu aalajangersimasunik naasullit (biotopit) sanaartugassanik pilersaarutaasunik eqqorneqarunnartut ikitsunnguussappur.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Kalaallit nerlerat assigalugu Canadap nerlerata piaqqiortarfia pingaarneq Maniitsup Sermiata avannaaniippoq, taamaattumik Sisimiunut kabelit aqutissaannik pilersuineq tassaavoq nerlernut piaqqiortunut sunniuteqarsinnaasoq. Sisimiut eqqaani aatsiterivimmik pilersitsineq piaqqiorfinnik inangiissanersooq qulaajarneqanngilaq.

Akiani Canadap nerleri piaqqiortut ikitsuinnaat takuneqarsimappur Maniitsullu eqqaani Canadap nerlerinik piaqqiortoqarnersooq misissorneqarsimanani.

Imermit nukissiorfiit kujalliit marluk (7d aamma 6g) eqqaat pingaarutilinnik piaqqiorfeqarnissaa ilimagineqanngilaq. Sarfartuulli avannaaniittoq nunap ilaa pingaaruteqarsinnaavoq (7e).

Canadap nerleri – isasarfiit

Canadap nerleri piauqortuunngitsut kalaallit nerlerat assigalugu isanertik julip aallartinnerani aallartittarpaat. Timmissat inuusuttut taakku annerpaartaat Amerikap Avannaaniit Kalaallit Nunaata Kitaanut pisannguatsiarput isaffiusinnaasunik ujartuillutik, allamik peqquteqaratik. Canadap nerlerisa isaffigisartagaat 1990-ikkut ingerlaneranni kalaallit nerleranik isaffigineqartartut assiglersimannuatsiarpaat. Nunap immikkoortuini Canadap nerleranit aamma kalaallit nerleraninit isaffigineqartartuni qimerluukkat takutippaat kalaallit nerleri piffinnut pitsaannginnerusumik nerisassa qarfiusunut qimaatinneqartannguatsiartut. Kalaallit nerleri assigalugit Canadap nerlerisa isasarfiit taseqarlutillu kooqartariaqarput nerlerit isumannaatsumut qimaariarfissaqartikkumallugit kiisalu sapatit akunnerini 3-4-ni nerisassa qartikkumallugit.

Isanerup nalaani timmiarpaalussuit pineqarput, ilutigalugulu qajannartuullutik ukiup sinneranisut timmisinnaannginnamik.

Nalunaarsuutit

Kalaallit nerlerisa Canadallu nerlerisa misissorneqarnerat taamaallaat SMV-mik misissuivigineqartup avannaata tungaani ingerlanneqarsimavoq. Piffimmi tamaani 1992-imi 1995-imi misissuinerit atatillugu Canadap nerlerinik isasunik takuffiusimangilaq. Ullumikkulli Kangerlussuup avannaaniit Sarfartooq tikillugu Canadap nerlerinik isasunik peqangaanguatsiarpoq, kiisalu immaqa aamma Maniitsup Sermiata Nuullu akornanni nunap timaani isasunik peqalaassagunarluni.

Nunap ilaani tassani 2007-imi aggustip naalernerani titarnerit atuarlugit timminerit naammassineqarnerat tikillugu piffissami aggustip aallartinnerani isareernerup kingornanit sitsip qiteqqunnerani ukiakkut ingerlaalertarnerat tikillugu Canadap nerlerisa najortagaat ilisimasaqarfigineqarsimangillat. Timminerit takutippaat Canadap nerleri annermik Kangerlussuup avanna najortaraat, ikikannersuinnaallu Kangerlussuup aamma Maniitsup Sermiata akornat nunalu Sermiup kujataaniittoq najortaraat. Isareernerup kingorna aalajangersimasunik naasullit neriniartarfiusut ikitsuinnaat imermit nukissiorfiliassanit pilersaarutigineqartunit nalaarneqassasut nalilerneqarpoq.

Ajoqusiissutinik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat

SMV-imik misissuiffiusumi isasarfinnik nalunaarsuineq ingerlanneqartariaqarpoq oqaatigineqareersutut nerlerit tamatuma nalaani akornusersorneqarnermut assut qajannarmata.

Kissaviarsuk aamma kiinaaleeraq

Artit taakku tamarmik misissuivigineqartoq najugaraat. Kiinaaleeraqakujuppoq kissaviarsuilli ikitsuaraannannguullutik.

Nalunaarsuutit

Timmiaqatigiit tamarmik Kangerlussuup mittarfiata eqqaani kisinneqarlutillu nakkutigineqarnerat ingerlanneqarpoq kisianni ilisimasat naleqquttut saqqummersinneqarsimangillat.

Kiinaaleeraq Kalaallit Nunaata Kitaani tamarmi Tunullu ilarujussuani nalinginnaakannersuuvoq. Arti taanna Kalaallit Nunaanni eqqissisimatitaavoq timmiaqatigiillu taakkua erniinnartumik sioranartorsiunngillat. Kalaallit Nunaata issaasannersaani tiffasissuni arlalinni eqimakannertunik timmiaqatigeeqarpoq. Kalaallit Nunaanni listemi aappaluttumiinngilaq.

Akerlianilli kissaviarsuit amerlanngitsunnguupput. Kalaallit Nunaat kaajallallugu najugaraat timmiaanerullunilu nuuttartuunngitsoq ukiorlu kaajallallugu nunap immikkoortua qimassanagu. Nunap immikkoortuani pineqartumi kissaviarsuit eqimassusiat tassaavoq 570 km²-kkuutaarneri tamaasa aappariit ataatsit. Arti taanna Kalaallit Nunaanni eqqissisimatitaavoq timmiaqatigiillu taakkua erniinnartumik sioranartorsiunngillat kisianni Kalaallit Nunaanni tamarmi ataatsimut aappariit 500 inorlugit naatsorsuutigineqarmata listimi aappaluttumi aarlerinartorsiungajattutut nalilerneqarpoq (NT).

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Artit tamarmik ineqarfiusuni akornusersorneqarnissamut qajannarput kisianni immaqa aappariit ikitsuinnaat imermit nukissiorfiit sanaartorneqarneranni sunnerneqassapput, nunallu immikkoortuani pineqartumi timmiaqatigiit ataatsimut isigalugit sunnerneqarnissaat ilimagisariaqannginguatsiarpoq.

Nattoralik

Nattoralik sineriaqarfiusunut nerisarisartagaanik peqarluartunut attaveqartuuvoq. Timmiaavoq nuuttartuunngitsoq, t.i. ukioq kaajallallugu SMV-mik misissuiffik nattoreqartassaaq.

Nalunaarsuutit

Nattoralip Kalaallit Nunaata Kitaata issaasannerusua najorpaa timmiaqatigiillu ikitsuinnaallutik, kingullermik 1990-imi naatsorsorneqaramik annerpaamik aappariit 200-uussangatinneqarlutik. Misissuigivineqartumi nattoreqassuseq pillugu ilisimaneqartut annerusumik Nuup kangerluanit pisuupput, tamaani nattoreqarfiit 27-it ukiuni kingullerni 30-ni nalunaarsorneqarsimmata. Ilimagineqarpoq tamatuma avannaani nattoreqarfiit akulikissusiat aamma taamaassasoq.

Kalaallit nattoraliat timmiaqatigisaminit allanit allaanerussuteqarpoq, taamaattumillu artitut pingaanginnerusutut najugannaqaalersimasutut (immikkuullarissutut) naatsorsuutigineqarluni. Arti Kalaallit Nunaanni eqqissimatitaavoq timmiaqatigiillu taakkua erniinnartumik sooranartorsiunngillat kisiannili timmiaqatigiit amerlanngitsuinnaanerat pissutigalugu listimi aappaluttumi qajannartutut nalilernerqarluni (VU).

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Nattoralik ivanerup aamma piaqqat mikisunnguunerisa nalaanni qajannarnerpaavoq (aprilimit junimut), tassani inaata eqqaani akornuserneqarnerup timmissat inimik qimatsinerannik kinguneqaratarsinnaasarmat ukiumilu tassani piaqqiorialuarneq unitsiinnarlugu.

Erngup nukinga

Nunap timaani imermit nukissiorfiit pilersaarutiginqartut pilersiffigineqarfissaanni piaqqiortunik nattoreqarnaviangilaq tamaani nerisassaqaanginnamik. Taamaattumik imermit nukissiorfiit inissinneqarnerat nunami misissuivigineqartumi nattoreqassuseq sunnissanngilaa. Kisianni sanaartorfiusunut assartuiffiit ingerlaffiini nattoralit ineqarsinnaanera sianigineqassaaq.

Aatsiterivk

Nattoralik sineriammut attaveqartuummat nattoreqarfik ataaseq imaluunniit marluk aamma aluminiumik aatsieriviup inissinnissaa

akerleriiffinngoratarsinnaavoq. Nattoralloit aappariit aatsiteriviup qanittuaniittut qimaatinneqarnissaat naatsorsuutigisariaqarpoq.

Ajoqusiissutininik millisaaniarnerit ilaat pingaarnerpaaq tassaassaaq piffinni nattoralinnit piaqqiorfigineqartuni ilisimaneqartuni angallanneq ”innimittartoq” ingerlanneqassammat.

4.5 Immap timmiai

Misissuivigineqartup sineriaani immap timmianik piaqqiorfiusut arlaqaqaat. Tamaani immap timmiai amerlassutsimikkut assigiinngisitaartut aasaanerani piffinni assut killingiussaarituni piaqqiortarput. Aappariit piaqqiortut imminnut qanittuarannguukkajuttarput, allaat appat taateraallu piaqqiorfiini init imminnut meteri inorlugu qanitsigisarlutik. Piaqqiorfiit ilaat arlalialunnguaannarnik aappareeqartarput, allalli tuusintilikkaanik piaqqiortunik aappareeqartarlutik. Piaqqiorfissuit taamaattut akornusersorneqarnernut assut qajannarsinnaasarput timmiaqatigiinni aggornerit annertuut sunnerneqarsinnaammata.

Nunap immikkoortuani immap timmiaani artit timmiarpanngorlutik piaqqiortuusut amerlanersaasut tassaapput serfaq, naajarujuusuaq aamma naajaannaq. Artit taakkua Kalaallit Nunaanni assut siammarsimasuupput amerlasoorsuullutillu, nunallu immikkoortuani tassani artit taakkua amerlasuunik ineqarfearlutik. Arlaannaalluunniit angingaangimmat timmiaqatigiit ataatsimut isigalugit sunnerneqarsinnaanerat qularnarluni, allaat artit taakkua ineqarfii ataasiakkaat annertuumik akornusersorneqassagaluarunilluunniit.

Appa aamma taateraaq

Nunap immikkoortuani artit timmiarpanngorlutik piaqqiortut qajannartuusut tassaapput artit Kalaallit Nunaanni kinguariartortut, aammalu timmiarpaat amerlasoorsuusarlutik kisianni aamma init taamaattut amerlanngitsuaraallutik, ineqarfiup ataatsip sunnerneqarnera timmiaqassusermut tamarmiusumut uuttorneqaratarsinnaalluni. Artinut taakkununga appa aamma taateraaq pingaarnerusutut ilaapput.

Nalunaarsuutit

Nunap immikkoortuani tassani immap timmiaasa piaqqiortarfii pillugit ilisimasat pitsaapput. Ilaatigut timmiarpaat piaqqiortarfii pillugit nalunaarsuutit tunngaviagut (databasekkut) paasiniarneqarsinnaapput, taassuma nalunaarsuisalernermiilli paasissutissat tikiqqarsinnaasut tamaasa imarai immap timmiaasa piaqqiortarfii aappariinnik tallimanik amerlanerusunik

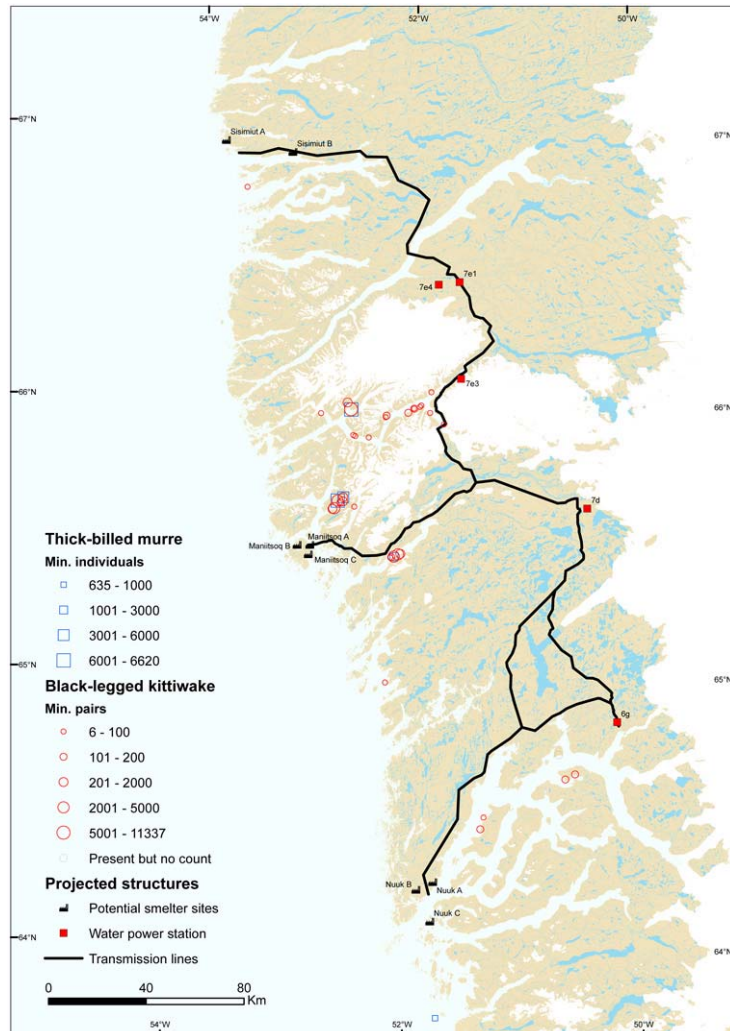
piaqqiorfigineqartartut pillugit. Nalunaarsuutit tunngaviat ukiut tamaasa DMU-mit nutarterneqartarpoq.

Nunap immikkoortuani pineqartumi Maniitsup kommuneata kangerluini appat piaqqiorfii arlaqarput, taakkunanilu appat piaqqiortut Kalaallit Nunaata appat piaqqiortut 3 % missaliorpaat, **takutitassiaq 6**. Artip illersukkatut nalilenera minusiuvoq, listimilu aappaluttumi qajannartutut nalilernerarluni (VU). Aamma piaqqiorfiusuni taakkunani appaannaat aappariit ataasiakkaat piaqqiortut takussaapput, taannalu listimi aappaluttumi nungoratarsinnaasutut nalilernerqarsimavoq (EN). Appa Kalaallit Nunaata Kitaanut tamarmut siammarsimasunut 21-nik piaqqiorfeqarpoq Tunumilu ataasiakkaanik piaqqiorfeqarluni. Appat piaqqiortut amerlassusiat tamarmiusoq Kalaallit Nunaanni kinguariartorpoq nungusaataanngitsumik piniarneqannginneranik peqquteqartumik.

Kangerluit Maniitsup eqqaaniit Kalaallit Nunaanni taateraaqassusermut assut pingaaruteqarput, 2003-mi 32.000 missaannut kisinneqaramik, tassalu kalaallit taateraaqassusiata tamarmiusup pingajorarterutaa. Nunap immikkoortuani pineqartumi Maniitsumi taaneqartut saniatigut aamma Nuup kangerluani piaqqiorfinnik minnerusunik peqarpoq, **takutitassiaq 6**. Taateraaq Kalaallit Nunaata sineriaani sikusanngitsuni piaqqiorfippassuarni siammarluarsimasuugaluarpoq. Artip taassumap piaqqiortui aamma Kalaallit Nunaanni kinguariartorput, naak appamut sanilliullugu suut peqqutaanersut nalorninarnerugaluarlutik. Taamaattumik taateraaq Kalaallit Nunaanni qajannartutut nalilernerqarsimavoq (VU).

Takutitassiaq 6 (Fig6)

Tekst: SMV-imik misissuiffiusumi appat (sisamanik sanerallit tungujortut) taateraallu piaqqiorfiisa nigalillit aappaluttut) agguarsimanerat

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit
Umiarsuit helikopterillu angallannermi aqquaat aalajangersimasut akornusersuinertut issinnaapput. Ingammik atsissukkut qulaallugit timmineq appat piaqqiorfiinut assut akornusersuisarpoq.

Aatsiteriviit

Aatsiteriviit inissiffissaattut siunnersuutigineqartut eqqaanni appat aamma taateraallu piaqqiorfeqanngilaq. Kisianni sineriaq sinerlugu kabelit aqquaat Maniitsumut pilersinneqarneranni appat aamma taateraallu piaqqiorfiinut

saneqqutissavaat. Ingammik kabelit aqquataasa pilersinneqarneranni piaqqiorfiit akornusersorneqarnissaat aarlerineqarsinnaavoq.

Erngup nukinga

Imermit nukissiorfiit kujalliit marluk tiffasissumiipput taakkulu pilersinneqarnerat immap timmiaasa piaqqiorfiinut sunniuteqassanngilaq. Tasersiami (7e) imermit nukissiorfik Kangerlussuatsiamut kuuffeqartillugu pilersinneqassappat (7e3) kangerlummi angallannerup annertunerulerneranik kinguneqarsinnaavoq, tassanilu appat aamma taateraata piaqqiorfii nalunaarsorneqarsimallutik.

Ajoqusiissutininik millisaaniarneq aamma misissuinerit sulii allat

Piaqqiorfiit eqqaanni immakkut angallanneq innimittartumik ingerlanneqartariaqarpoq suluusanillu helikopterinillu angallanneq malittarisaliuunneqartariaqarluni silaannakkut atsissukkat angallanneq piaqqiorfiillu eqqaanni minneq piaqqiornerup nalaani 1. juni-miit 15. septemberip tungaanut pinngitsoorumallugit.

4.6 Aalisakkat

Kalaallit Nunaanni aalisakkat imermit artit sisamaapput: eqaluk, kapisilik, kakilisak aamma nimeriaq. Artit taakku akornanni eqaluk kisimi projektimit sunnerneqartussaassangatinneqarpoq.

Taakkua saniatigut nipisa aamma ammassak allaaserineqassapput aningaasarsiornikkut pingaaruteqalaarmata projektimillu sunnerneqarsinnaammata sinerissap ilaani suffisarmata.

Eqaluk

Eqaluk nunap immikkoortuani pineqartumi kuunni amerlanerni nalinginnaasumik takussaavoq aammalu tatsini takussaalluni. Immikkoortut marluupput: sisujuitsut inuunertik tamaat tarajoqanngitsumiittartut, sisusartorlu aasakkut imarmiittartoq ukiukkullu tarajoqanngitsumi suffiffigisartakkamini. Imermit nukissiorfinnik pilersitsineq eqaluit sisusarnerat pinaveersaartissinnaavaat aamma suffisarfiit alliertortarfiillu sunnersinnaallugit. Taakkua saniatigut nunap ilaanik qarsussinerit kviksølvip annerusumik akuiarneqarneranik kinguneqarsinnaavoq taamalu tatsimi aalisakkat kviksølvimik annerusumik akoqalernerannik. Sunniulli taanna ataannartussaangilaq.

Nalunaarsuutit

Nunap immikkoortua pineqartup iluani eqaluit pillugit misissuinerit anginerit ikitsuinnaat ingerlanneqarsimapput, ataaseq Kangerluarsunnguami, ataaseq

Sisimiut avannaata kangiani Taseruarmi ataaserlu Sarfartuup eqqaani. Taakkunanga Sarfartuumi eqaloqassuseq kisimi projektimit sunnerneqassaaq (takuuk qaleriissaaraluni katersuinikkut misissuineq).

Taakkua saniatigut Kitaani ikkattumi aalisakkatigut pisuussutit pillugit apersuinikkut misissuisimaneq pigineqarpoq. Misissuineq 1999-imeerpoq kitaatalu sineriaa Paamiuniit Aasiannut pineqarluni. Misissuinermit sinerissap taassumap annertussusianut naleqqiullugu peqataasut ikipajaarnerat pissutigalugu tamakkiisumik naammaginangitsuunera ilimagisariaqarpoq.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Akornutinukua timitalerneqarsinnaasut soorlu qorlortut saputillu eqaluup immamiit kuukkut qanoq majortigisinnaaneranik aalajangiisuusartut. Kisianni erngup siltimik akoqarnera akornutaanngilaq taamaattorli suffinissamut erngup qaammaarittuunissaa pisariaqarluni. Eqaluk kuummi aniguissaguni ukioq kaajallallugu imermik kuuttoqartariaqarpoq tamavimmi qerinani. Imermit nukissiorfimmik ingerlatsineq kuup imilersornerata ilarujussuanik tiguisussaakkajuttarpoq tamannalu kuummi tassani eqaluup aniguiinissaanut nalorninartorsiortitsilersinnaavoq.

Imermit nukissiorfimmut imissaqarfimmik pilersitsinikkut imermik katersivittut atorneqartumi erngup qummut killeqarfia assigiinngitsorujussuusassaaq, taseq ukioq kaajallallugu maqitsivigineqartassamat. Erngup killinganut aallaaviusumut naleqqiullugu upernaakkut aattulernerata kingorna aasap ingerlanerani qullariartornerussaaq ukiuuneranilu appariartornerussalluni. Tatsip killingata ilaa taamaattumik ilaannikkut ulingussimasassaaq ilaannikkullu paqqersimasassalluni. Biologiskiusumik kingunerisinnaasai tassaasinnaapput eqaluup suffiffigisartagaasa alliartofigisartagaasalu sissami ikkattumiittartut sunnerneqarnerat. Kingunerisinnaasaq alla tassaavoq tatsip kviksølvimik akoqarnera annertusingallartoq kviksølvip qarsunneqartunit akuiagaanera pisinnaamat. Tamanna ima isumaqarsinnaavoq tatsip aalisagaasa kviksølvimik akoqarnerat piffissami aalajangersimasumi annertusissasoq.

Sarfartuumi kuuk eqaloqarfissuuvoq. Kuummut tassunga kuuk alla kuuttoq tasermit Taseriamit kuuppoq. Kuunneq tamanna imermit nukissiorfiup 7e-p pilersinneragut milinneqartussaavoq. (takuuk qaleriissaaraluni katersuinikkut misissuineq).

Ajoqusiissutinik millisaaniarneq aamma misissuinerit suli allat

Eqaloqatigiit ataatsit nungutitaanerat eqaloqassutsimut tamarmiusumut sooranartorsiorfitsinnigilaq. Kisianni piffimmut qanittumi aalisarnikkut eqaloqarfik pingaartoq sunnerneqarsinnaavoq. Imermit nukissiorfinnit kujallernit marlunnik kuuit eqqugaasussat eqaloqarnerisut misissorneqarsimannigilaq (7d aamma 6g). Tamanna qulaajartariaqarpoq soorlu aamma qulaajartariaqartoq eqaloqassappat taakku piffimmut qanittumi eqaloqassutsimut tamarmiusumut qanoq pingaaruteqartiginersut.

Imermit nukissiorfiup sunniutaasa ilai annertunerusumik minnerusumilluunniit millisarniarneqarsinnaapput kuup imeqartuarnissaa isumagigaanni, aamma nalorninartorsiuulernerit nalaanni. Erngup nukinganut atorneqartumit imerlersorfiusunit allanit kuummut imermik pilersuineq kuup imeqassusianut aamma ilanngussisinnaavoq.

Nipisa aamma ammassak

Ammassak tassaavoq eqaluit ilaat mikisoq kalaallit kangerluini nalinginnaalluinnartoq. Immap uummavianut assorsuaq pingaarpoq puisit, arferit kigutillit, immap timmiai aalisakkallu anginerusut soorlu saarullik qalerallu nerisaasa pingaernerit ilagimmassuk. Nunap immikkoortuata pineqartup iluani maj-junimi sissamut suffiartortarpoq ataatsimoortorsuullutillu tamaani takussaasarlutik. Ammassak tunisassiaralugu aalisarneqarneq ajorpoq kisianni piffinni ataasiakkaani ”inoqutigii aalisarnikkut atugassaannut” pingaarluni.

Nipisa Kitaata kujataani nalinginnaasuuvoq aamma nalunaajaatip matumap nunap immikkoortuani pineqartumi. Upernaakkut maj-junimi sissamut suffiartortarpoq. Piffiit aalajangersimasut ornikkumanerusarpari, taakkunanilu suffiumallutik ataatsimoortarlutik. Tamaani ingammik suai tunineqartartut pinerullugit aalisarneqartarpoq, nunaqarfinnilu arlalinni umiatsiaararsortunut aalisarneq tamanna pingaarluni. Kalaallit nipisanniartarnerisa annersaat nunap immikkoortuata pineqartup iluani ingerlanneqartarpoq ingammillu Maniitsup kommuneani.

Nalunaarsuutit

1999-imi apersuilluni misissuinerimut eqaluup allaaserinerani oqaatigineqartoq ammassak nipisallu aamma ilaasimapput.

Ammassammut tunngatillugu Maniitsup kommuneani suffisarfiit Nuup Sisimiullu kommuuniinit amerlanerusut nalunaarsorneqarput. Assigiinngissut tamanna tatiginavigunannigilaq nalunaarutiginneriaatsilli assigiinnginnerannik

peqquteqarluni. Nuup Sisimiullu kommuuniini aalisarfittut pingaartut tikkuarneqartut iluanni amerlanerungaartunik suffisarfegarunarpoq.

Nipisanut tunngatillugu suffisarfiiit aalisarfiillu pingaartut nalunaarsorneqarput. Nunap immikkoortui suuneri marluusut immikkoortinnissai ajornarsimavoq allaaserinnittunillu tamakkiisumik naammassinniffiusimasutut isigineqarnani. Nunap immikkoortuani pineqartumi suffisarfiiit aalisartarfiillu amerlanersaat imarpimmut qanittumiipput, kangerluit pingaanginnerupput Nuup kangerlua aamma Niaqunngunaq minillugit.

Sanaartornerup nalaani aamma ingerlatsinerup nalaani sunniutit

Ilimagisariaqarpoq aatsiteriviup talittarfiliorterani ikkattunik immiineqalaarluniluunniit assaasoqalaarumaartoq. Tamanna ammassaat nipisaallu suffisarfiiinik uumaffiinillu mumisinneqarsinnaangitsumik aseruermik kinguneqartitsisinnaavoq. Matriximi "I"-mik nalunaaqutsigaq tassaavoq aatsiteriviup inissiffissaa suffisarfinnik/aalisarfinnik apersuilluni misissuinermi paasineqartunik qalliigaangat, "I?"-millu nalunaaqutsigaq tassaalluni apersuilluni misissuinermi suffisarfittut/aalisarfittut taaneqarsimangitsut.

Artit marluk tamarmik Kalaallit Nunaanni siammarsimaqaat projektimullu uunga tunngatillugu sunniutit aalisagaqassutsimut tamarmiusumut kingunerlutsitsissangatinneqanngilaq.

5.0 Inerniliineq

Aatsiteriviup inissinneqarnera kommunini tamani annertuumik sunniisussaavoq. Taamaattorli sunniutit amerlanersaat millisarneqarsinnaapput ajoqusiissutinik millisaaniarnikkut. Millisaaniarnerilli ilai sioqqutsisumik misissueqqaarfiusariaqarput, taamaappoq ingammik piffinni aalajangersimasuni piffinni aalajangersimasuni suliaqarnaveersaarfiussani, soorlu tutut piaqqiorfiini aamma kalaallit nerlerata isarfiini. Misissuinerit innersuussutaasut aammalumi ajoqusiissutinik millisaaniarnerit matriximi nalunaarneqarsimapput **ilangussaq 1 aamma 2**-mi. Immikkoortumi tullermi kommunit pingasut tamarmik ataasiakkaarlugit pissutsit aatsiteriviup inissinneqarnissaanut tunngatillugu pinngortitap tungaaniit isigalugusooq immikkoortut pingaaruteqarnerpaasussatut nalilerneqartut erseqqissarneqassapput. Pissutsit taakku matriximi qasertunngorlugit erseqqissarneqarsimapput.

Sisimiut

Kalaallit nerlerat aamma Canadap nerlera. Kalaallit Nunaata kitaa kalaallit nerlerata piaqqiorfituaraa, taamaammallu Kalaallit Nunaat arti taanna pillugu immikkorluinnaq akisussaaffeqarpoq. Kangerlussuup avanna kalaallit nerleranut Candallu nerleranut ataatsimut oqaatigalugu pingaarpoq. Taamaattumik nunap immikkoortuata tamatumap artinut taakkununga marlunnut immikkut pingaaruteqassusia iluaqutigineqassusialu nalunaarsorneqartariaqarpoq, uninngaartarfinni isasarfinnilu piffissani tulluurtuni suliaqarneq pinaveersaaqqullugu.

Tuttu, Itillerup Sisimiullu akornat tuttunut pingaaruteqarpoq. Nunap immikkoortua tamanna aqquusaarlugu Sisimiunut kabelit aqquataannik pilersuineq piffiup tamatumap nunallu timaata akornanni ingerlaartarnerit sunnersinnaavaa. Piffimmi aqquserniortoqarpat tamanna aamma annerusumik akornusersuinermik piniarnerullu annertusineranik kinguneqassaaq, piffimmut pitsaannerusumik pisinnaanerup kingunerisaanik.

Naasut qaqtigoortut, Akullerup qinnguatiqut kabelit aqquataannik pilersitsineq, tassani Sisimiuniit Tasersiamut (7e) kabelit aqquataat naasut artit arlaqartut naasarfiit aqquusaartussaagamigit, SMV-millu misissuiffiusoq Kalaallit Nunaanni artit taakku peqarfiunerannut pingaartuummat, mumisinneqarsinnaanngitsumik aseruinermik nassataqarsinnaavoq. Tamannali ajornanaarpallaarnagu qaangerneqarsinnaavoq piffimmi naasut qaqtigoortut nalunaarsornerisigut, taakku avaaqqullugit kabelit aqquataat inissinneqarsinnaaniassamat.

Maniitsoq

Appa aamma taateraag, Sineriak sinerlugu kabelit aqquataat inissinneqartillugit appat taateraallu piaqqiorfiit saneqquttussaavaat, taakkulu tamarmik Kalaallit Nunaanni kinguariartortuullutik. Ingammik kabelit aqquataasa pilersinneqarneranni piaqqiorfiit akornusersorneqarnissaat aarleqqutigineqarsinnaavoq. Taamaattumik piaqqiorfiit eqqaanni akornusersuinerit, soorlu helikopterit timminerit umiarsuillu angallannerat, piaqqiorfiup nalaani pinaveersaartariaqarpoq.

Nuuk

Tuttu, Akia kiisalu Nuup kangerluata avannaani Narsarsuaq tassaapput tuttoqarfiit pingaarnersat. Nuup tungaanut kabelit aqquataannik pilersitsineq neriniartarfiit pingaartut taakkua sunnertussaavai isorartussuseq tamakkingajallugu. Taassuma saniatigut Akiani aatsiterivimmik pilersitsineq illoqarfimmut qanikannertussaavoq tamannalu akornusersuinerunermik

nassataqassaaq aatsiterivimmut tunngassuteqartunik suliaqarnerit kingunerisaannik kiisalu aamma piffimmi asimiinnerulernerup kingunerisaannik piniariarnerulernermik.

Ukiup ingerlanerani kalaallit tuttui ingerlaarfiviit atuarternaat ilisimasaqarfigineqanngilaq. Aatsiterivik Nuup Sisimiulluunniit eqqaani inissinneqassappat tamanna sukumiinerusumik misissortariaqarpoq. Taassuma saniatigut tuttu qanoq qisuariarnerat pillugu, soorlu nunap immikkoortuatigoortunut kabelit aqqutaannut, misissuinerit ataqtigiissillugit aaqqissuussat aamma toqqaannartut amigaatigineqarput. Tuttoqarfiit pingaarnersat aqqutigalugit kabelit aqqutaannik pilersuisoqassappat misissuinerit taamaattut ingerlanneqartariaqarput. Ingerlaarfiit sunnerneqarnerat millisarneqarsinnaavoq aqqutit nerukitsut assernaveersaarnersigut suliallu piffissanut tuttukinnerpaaffiusunut inissinnerisigut.